

Толас

Радзімы

№ 13
(2571)

2 красавіка 1998 г.
Выдаецца з 1955 г. Цана 1500 рублёў.

У МІНСКУ прайшла V міжнародная спецыялізаваная выстава "Беларусь—Медыка-98". Нягледзячы на тое, што ў ёй прынялі ўдзел 200 фірм з 29 краін, яе характэрнай рысай стала вельмі шырокае прадстаўніцтва айчынных прадпрыемстваў і фірм.

З МІЖНАРОДНАЙ ВЫСТАВЫ «БЕЛАРУСЬ— МЕДЫКА-98»

МЕДЫЦЫНА ДЛЯ НАС

прыватнасці, гэта тычылася распрацаваных ООО "СЭФбуд" ложкаў медыка-сацыяльнага прызначэння КМФ-8 для пацыентаў бальніц, састарэлых і інвалідаў, якія знаходзяцца ў хатніх умовах і дамах-інтэрнатах. Ложак распрацоўваўся як комплекс жыццязабеспячэння інваліда і састарэлага чалавека дома, аднак потым ён знайшоў шырокае прымяненне ў медыцынскіх установах. Ложак зроблены так, каб інвалід мог самастойна сябе абслугоўваць.

Як паказала даследаванне рынку, кошт беларускіх ложкаў на 200 працэнтаў ніжэйшы за аналагічныя нямецкай вытворчасці. Набліжаюцца па цане ложка фінскай і італьянскай вытворчасці, аднак іх кошт усё роўна значна вышэйшы за беларускія. Паколькі кошт ложка ўсё-такі высокі, на сёння ООО "СЭФбуд" займаецца рэалізацыяй ідэі стварэння пракатнага цэнтра, дзе за вельмі ўмераную плату можна было б узяць ложка напрокат на любы тэрмін. Цікава адзначыць, што ў Беларусі існуе нямала вытворчасцей, якія выпускаюць самыя розныя тыпы ложкаў.

Яшчэ адна цікавая распрацоўка, прадстаўленая на выставе, — рабочае месца зубнога тэхніка-прадзвістара. Раней такое абсталяванне закуплялася за мяжой, сёння яго аналаг выпускаецца віцебскім заводам "Эвістар". Гэты ж завод сумесна з інстытутам аховы мацярынства і дзяцінства распрацаваў інкубатар для інтэнсіўнага догляду за нова-народжанымі ІВН-92, які дазваляе забяспечыць утрыманне неданаша-нага дзіцяці ў клінічных умовах. У інкубатары ажыццяўляецца не толькі кантроль за вільготнасцю, кіслародам, тэмпературай паветра і тэмпературай скуры, але і маніторнае назіранне за сэрцабіццём. Апаратуры такога тыпу не існуе ні ў

САЦЫЯЛЬНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

ПЕРШ ЧЫМ ХВАРОБУ ЛЯЧЫЦЬ, ТРЭБА ЯЕ ВЫВУЧЫЦЬ

У многіх развітых краінах свету існуюць структуры, якія займаюцца зборам і прадстаўленнем вышэйшым дзяржаўным уладам разнастайнай аналітычнай інфармацыі. Нядаўна адпаведная ўстанова была адкрыта і ў Беларусі. Называецца яна — Інстытут сацыяльна-палітычных даследаванняў пры Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, мае вялікі калектыў — больш за сто чалавек, якія вывучаюць асноўныя і найбольш актуальныя аспекты жыцця краіны і грамадства. Сярод іншых профільных падраздзяленняў тут распачаў сваю работу і Цэнтр сацыяльных праблем. Пра мэты і задачы даследаванняў, накірункі дзейнасці цэнтра расказвае яго начальнік доктар біялагічных навук, прафесар Антон ЧАШЧАВІК:

— Як вядома, сёння ні адзін па-сапраўднаму прафесійны палітык ці кіраўнік ніколі нічога не зробіць, зыходзячы выключна з уласных поглядаў і адчуванняў. Шырокая інфармацыйная база, навуковая абгрунтаванасць — вось падстава любога, нават самага дробнага рашэння. Наш інстытут, і цэнтр у тым ліку, якраз і закліканы гэтаму пасадзейнічаць. Прыслушаюцца да нас ці не — лепш спытаць у тых, каму непасрэдна адрасуюцца рэкамендацыі. Але тое, што збор інфармацыі вядзецца нашымі спецыялістамі вельмі адказна і сур'ёзна, гарантую. Мы маем права запрашваць весткі з розных крыніц, арганізацый самага рознага ўзроўню. Ніколі не карыстаемся неправеранымі ці неафіцыйнымі данымі.

Наша галоўная задача — даследаванне сацыяльнай палітыкі краіны. Сюды адносяцца многія галіны — і культура, і міжрэлігійныя адносіны. Але ўсё ахапіць на належным узроўні пакуль не ўдаецца. Таму мы вырашылі засяродзіцца на трох асноўных напрамках: здароўі нацыі, адукацыі і сацыяльнай абароне.

Зараз сабраная інфармацыя па захворванні, смяротнасці і інваліднасці. Карціна вымалёўваецца вельмі трывожная.

Першая і самая сур'ёзная акалічнасць — пагаршэнне дэмаграфічнай сітуацыі. Тэмпы прыросту насельніцтва сталі зніжацца яшчэ ў 70-я гады, але асабліва інтэнсіўна гэта адбываецца ў 90-я. Калі ў 93-м годзе ў краіне нарадзілася на 11 тысяч чалавек менш, чым памерла, то ў 96-м ужо на 39,7 тысячы чалавек. Сучасны ўзровень нараджальнасці не забяспечвае нават простае ўзнаўленне насельніцтва.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

ПАШТОЎКА З БЕЛАРУСІ



Капліца, устаноўленая на беразе Дняпра ў Рэчыцы, дзе ў 1912 годзе рабілі прыпынак параходы, што перавозілі святыя мошчы Ефрасінні Полацкай з Кіева, з'яўляецца сёння адной з шануемых і свяшчэнных пабудоваў у горадзе. Маладыя прыносяць сюды кветкі, тут збіраюцца веруючыя.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА.

ТЫДЗЕНЬ ДЗІЦЯЧАЙ КНІГІ



Адкрыццё Тыдня дзіцячай кнігі, які прыпадае на веснавыя школьныя канікулы, адбылося ў бібліятэцы імя Янкі Купалы ў Мінску. Школьнікі з розных раёнаў горада сабраліся сюды, каб сустрэцца з беларускімі паэтамі і празаікамі на свяце новых кніжак. Ніл Гілевіч, Васіль Зуёнак, Артур Вольскі, Павел Місько чыталі юным сябрам кнігі новых твораў, дарылі аўтографы на сваіх творах, якія дзеці набывалі ў кніжнай краме.

Віктарына, якую правялі для ўдзельнікаў свята, паказала, што школьнікі ведаюць і любяць беларускую літаратуру.

НА ЗДЫМКАХ: у кніжнай краме можна было купіць любімую кнігу; аўтографы дае Ніл ГІЛЕВІЧ.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ПАМ'ЯЦЬ

МІТЫНГ У ХАТЫНІ

“55 гадоў таму гітлераўскімі варварамі было ўчынена найвялікшае злачынства стагоддзя — спалена цудоўная беларуская вёска Хатынь”. Такімі словамі 23 сакавіка Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка адкрыў у мемарыяльным комплексе “Хатынь” мітынг, прымеркаваны да гэтай трагічнай даты.

Кіраўнік дзяржавы ўсклаў вянок да мемарыяла “Хатынь”. Кветкі і вянкi былі ўскладзены таксама ад Нацыянальнага сходу Беларусі, Савета Міністраў, Міністэрства абароны, іншых органаў дзяржаўнага кіравання. Прысутныя ўшанавалі памяць загінуўшых хвілінай маўчання, а салдаты роты ганаровай варты зрабілі ружэйны салют.

НА ЗДЫМКУ: вянкi і кветкі ахвярам Хатыні.



СУСТРЭЧА МІНІСТРАЎ

ВЫЗНАЧАНЫ ПУНКТ ПЕРАСЯЧЭННЯ ГРАНІЦ

У Вільнюсе міністры замежных спраў Беларусі, Літвы і Латвіі па даручэнні сваіх урадаў падпісалі Пагадненне аб парадку абзначэння пункта перасячэння дзяржаўных граніц. Гэтым пагадненнем, як заявіў на брыфінгу для журналістаў міністр замежных спраў Літвы Альгірдас Саўдаргас, падводзіцца вынік вялікай і карпатлівай работы трох суседніх краін па ўстанавленню, дэлімітацыі і дэмаркацыі мяжы. Міністр замежных спраў Беларусі Іван Антанавіч падкрэсліў уклад яго краіны ў гэтую справу і расказаў журналістам, што з беларускага боку робіцца для завяршэння дэмаркацыі граніцы і прывядзення яе ў належны парадок.

80-я ГАДАВІНА АБВЯШЧЭННЯ БНР



22 сакавіка ў Мінску прайшлі санкцыяніраваныя мясцовымі ўладамі святочныя мерапрыемствы з нагоды 80-х угодкаў абвяшчэння незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі. У шэсці на цэнтральным праспекце сталіцы і мітынгу ўдзельнічалі каля 10 тысяч мінчан і жыхароў многіх іншых беларускіх гарадоў. Калона ішла пад лозунгам “БНР — наша будучыня ў XXI стагоддзі” са шматлікімі бел-чырвона-белымі сцягамі, транспарантамі. Суправаджаў яе духавы аркестр, які іграў нацыянальныя гімны. Эмблемай свята быў абраны папяровы бусел.

Мітынг і шэсце прайшлі спакойна. Аднак, калі яго ўдзельнікі пачалі разыходзіцца, некаторыя групы, пераважна моладзь, у святочным настроі дазволілі сабе нейкія вольнасці, у прыватнасці прайсці па тратуары, узяўшыся за рукі і выкрываючы: “Жыве Беларусь!” Як паведамляе газета “Звязда”, былі нават адзначаны выпадкі процістаяння з міліцэйскімі кардонамі. Органы міліцыі расцанілі гэтыя падзеі як несанкцыяніраванае шэсце і затрымалі некалькі дзесяткаў чалавек, пераважна іншагародняй моладзі. Яны былі дастаўлены ў раённыя аддзелы ўнутраных спраў, дзе некаторых пасля высвятлення асобы выпусцілі, у тым ліку траіх журналістаў і пяцых назіральнікаў Беларускага Хельсінскага камітэта. Частка ж затрыманых за кратамі ноч з 22 на 23 сакавіка чакала судовага разбору.

ДЫПЛАМАТЫЧНЫ КУР'ЕР

ПРАДСТАЎНІК БЕЛАРУСІ ПРЫ НАТО

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Каралеўстве Бельгія Уладзімір Лабуноў наз-

начаны пастаянным прадстаўніком Рэспублікі Беларусь пры Арганізацыі Паўночнаатлантычнага дагавора. Новыя абавязкі ён будзе выконваць па сумяшчальніцтву з абавязкамі пасла.

Указ аб гэтым назначэнні падпісаны Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь 23 сакавіка 1998 года.

СПРАВА ШАРАМЕТА

ПРЫГАВОР ПАКІНУТЫ БЕЗ ЗМЕН

Судовая калегія па крымінальных справах Гродзенскага абласнога суда разгледзела 24 сакавіка касацыйныя скаргі на прыгавор Ашмянскага раённага суда ў адносінах супрацоўнікаў Грамадскага расійскага тэлебачання Паўла Шарамета і Дзмітрыя Завадскага.

Пасля двухгадзінага разбіральніцтва і нарады суддзяў было аб'яўлена, што прыгавор Ашмянскага раённага суда пакінуты без змяненняў, а касацыйныя скаргі — без задавальнення. Напамнім, што 28 студзеня гэтага года Ашмянскі раённы суд назначыў Паўлу Шарамету пакаранне ў выглядзе двух год пазбаўлення волі ўмоўна, а Дзмітрыю Завадскаму — паўтара года ўмоўна з выпрабавальным тэрмінам 1 год кожнаму.

“Давайце не будзем хітрыць і прызнаемся сабе і іншым, што ў нашай краіне ўжо амаль няма дзяржаўнага двухмоўя. Па-сапраўднаму дзяржаўная мова ў нас практычна адна — на ёй гаворыць Прэзідэнт, на ёй ідуць пасяджэнні Нацыянальнага сходу, на ёй вядуцца судовыя працэсы, на ёй выдаецца большасць афіцыйных газет. Найбольш здагадлівыя і кан'юктурныя палітычныя дзеячы добра ўлавілі настрой вярхоўных уладаў — і членскія дакументы БПСМ, напрыклад, афармляюцца ўжо толькі на адной мове, рускай, — эканомія сродкаў, сведчанне сапраўднага інтэрнацыяналізму і амаль гарантваныя льготны пропуск у новы Савецкі Саюз. Забыліся нават і пра мудрага бацьку ўсіх часоў і народаў Іосіфа Вісарыёнавіча Сталіна, які з характэрнай для яго дакладнасцю і лакалічнасцю аднойчы заявіў: “...Існуе беларуская нацыя, у якой ёсць свая мова, якая адрозніваецца ад рускай, у выніку чаго ўзняць культуру беларускага народа можна толькі на роднай мове”.

Генадзь БУРАЎКІН, старшыня Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны.

ПЛЁН НАВУКОВАЙ ДУМКІ



Навукова-тэхнічны сектар Міністэрства прамысловасці Рэспублікі Беларусь прадстаўляюць 48 навукова-даследчых інстытутаў і канструктарскіх бюро, у якіх працуе 16 тысяч чалавек. Многія з іх прымаюць удзел у сумесных праграмах СНД. Летась вучонымі гэтых структур створана больш за 900 распрацовак складаных тэхнічных вырабаў, што дазволіла міністэрству павысіць аб'ёмы экспертнай прадукцыі на 124,2 працента.

НА ЗДЫМКУ: новая прадукцыя вытворчага аб'яднання “Віцязь”.

КОНКУРС ФІЛЬМАЎ

ДАСТОЙНЫ “СВЯТОЙ ГАННЫ”

Мультыплікацыйны фільм “Белы клык” маладога беларускага рэжысёра Марыны Карпавай атрымаў вышэйшую ўзнагароду адкрытага конкурсу студэнцкіх фільмаў “Святая Ганна” ў намінацыі “Анімацыя”.

У гэтым конкурсе, які ўжо пяты раз праходзіў у Маскве, прынялі ўдзел прадстаўнікі 14 кінашкол краін СНД і Балтыі. Усяго на суд журы на чале з вядомым рэжысёрам Андрэем Канчалюўскім было прадстаўлена 156 стужак розных відаў і жанраў.

ЗДАРЭННІ

ВАЎКІ ЗАГНАЛІ ЛЕСНІКА НА САСНУ

Ледзь не стаў ахвярай воўчай зграі 45-гадовы ляснік са Шчучынскага раёна. Выратавацца яму ўдалося толькі дзякуючы таму, што не разгубіўся і залез на сасну, на якой праседзеў каля дзвюх гадзін. Увесь гэты час ваўчыца і пяцёра ваўчанят чакалі яго пад дрэвам. А спудзіла зграю група аднавяскоўцаў лесніка, якая выпадкова праязджала міма. Яны, як паведаміла гродзенская газета “Біржа інфармацыі”, і вызвалілі лесніка з палону.

ЛАЎРЭАТ ФЕСТИВАЛЮ



З дыпламам 1-й ступені і званнем лаўрэата VII Міжнароднага фестывалю “Адкрыццё” вярнулася дамоў салістка Магілёўскай абласной філармоніі Іскуі АБАЛАН. У конкурсе маладых выканаўцаў эстраднай песні, які праходзіў у рамках фестывалю ў рамках фестывалю ў балгарскім горадзе Варна, яна выканала на англійскай мове вядомы каляндны гімн “Ціхая ноч”.

САДОЎНІЦТВА І ГАДАВАЛЬНІЦТВА



У 1997 годзе была распрацавана і адобрана ўрадам “Рэспубліканская праграма развіцця пладаводства на 1997—2000 гады”. Для яе рэалізацыі ўжо ў студзені гэтага года была створана Беларускае асацыяцыя па садоўніцтву і гадавальніцтву “Белсадагадальнік”. Па ініцыятыве асацыяцыі на базе рэспубліканскага вучэбнага цэнтра Мінсельгаспрада і БелНДІ пладаводства праведзена вучоба аграномаў-садаводаў і гадавальнікаводаў гаспадарак, дзе садоўніцтва пастаўлена на вытворчую аснову. Задачай асацыяцыі таксама з'яўляецца інвентарызацыя шматгадовых насаджэнняў.

НА ЗДЫМКУ: намеснік дырэктара БелНДІ пладаводства Надзея КАПІЧНІКАВА расказвае ўдзельнікам семінара аб асаблівасцях абрэзкі інтэнсіўных садоў і правядзенні ўліку насаджэнняў.

ВЫСТАВЫ

КНІГА-97

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстава кніжных выданняў краіны 1997 года. Як паведаміў намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта рэспублікі па друку Станіслаў Нічыпаровіч, за мінулы год у рэспубліцы выдадзена 682 кнігі на беларускай, 4 375 — на рускай і 274 — на замежных мовах агульным тыражом 67,6 мільёна экзэмпляраў, што значна перавышае паказчыкі 1996 года. Пяранейшаму, як адзначыў С. Нічыпаровіч, малым тыражом — ад 500 да 5 000 — выходзяць кнігі на беларускай мове.

МЕДЫЦЫНА ДЛЯ НАС

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

адной краіне СНД, замежныя аналагі вельмі дарагія. Сёння 15 такіх інкубатораў эксплуатаюцца ў Мінску і Магілёве, яшчэ 10 закупляецца лясчбымі ўстановамі рэспублікі. Прыёмка інкубатораў Белстандартам адбываецца ва ўмовах самага жорсткага кантролю. Інкубатарамі ўжо зацікавілася венгерская фірма «Медыкор» і прапанавала супрацоўніцтва ў развіцці цэлага напрамку на заводзе «Эвістар».

Шэраг прадпрыемстваў пачаў распрацоўваць новую медыцынскую прадукцыю ў рамках канверсіі. Найбольш значныя работы ў гэтым напрамку вядуцца навукова-інжынерным цэнтрам «Лазеры ў экалогіі, медыцыне і тэхналогіі», які быў заснаваны ў чэрвені 1992 года ў выніку рэарганізацыі аднаго з

Найбольш цікавымі з прадстаўленых на выставе экспанатаў з'яўляюцца распрацоўкі ЗАО «ІТЭК», якое змагло прыцягнуць італьянскія тэхналогіі для вытворчасці высакласных электракардыёграфу і апаратаў ультрагукавых даследаванняў, недахоп якіх сёння вельмі востра адчуваецца ў Беларусі. Цікава, што ў выніку гэтага супрацоўніцтва атрымалася такая якасная апаратура, што ў Беларусі не аказалася стандартаў для яе праверкі, і для правядзення выпрабаванняў давялося выязжаць у Еўропу.

Вельмі сур'ёзнай сёння з'яўляецца ажыццяўляемая гэтым жа прадпрыемствам праграма аднаўлення стаматалагічных устаноў, якая дазваляе значна скараціць затраты на набыццё новага абсталявання. У свой час Валгаградскім заводам медабсталявання выпускаліся ўстаноў-

Дарэчы, зусім магчыма, што неўзабаве ў Беларусі з'явіцца ўласная унікальная медтэхніка: цяпер у Політэхнічнай акадэміі ствараецца лазер з вельмі кароткім ходам прэм'я. Распрацоўка ўжо абаронена аўтарскім пасведчаннем, і на яе падставе магчыма стварэнне медыцынскага прыбора з унікальнымі характарыстыкамі. Многія з заходніх фірм, прадстаўленых на выставе, прывезлі сюды ўжо даўно вядомую ў Беларусі прадукцыю, і часта стэнды славы кампаній сустракалі наведвальнікаў вітрынамі з добра вядомымі лярствамі. І справа не ў тым, што на Захадзе няма новых распрацовак медтэхнікі, зарубежных вытворцаў стрымлівае адсутнасць у Беларусі крэдытаў на закупку імпортных прэпаратаў і апаратуры. Такая сітуацыя выклікае пэўныя складанасці, бо да-

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

У такім жа стане і сярэдняя працягласць жыцця. Яна знізілася ў мужчын з 68 гадоў у 1970 годзе да 63-х у 1996-м. У жанчын з 76 да 74 гадоў. Насцярожвае занадта высокая дыферэнцыяцыя паказчыка смяротнасці па полу, паміж горадамі і вёскай.

Сярод прычын смяротнасці паранайшаму лідзіруюць хваробы кровазвароту, новаўтварэнні, няшчасныя выпадкі, атручванні і траўмы.

Вельмі непакоіць і распаўсюджванне алкагалізму, СНІДу і наркаманіі, асабліва сярод моладзі. Мы маем самыя новыя даныя ў гэтай сферы. Яны гавораць, напрыклад, аб тым, што за апошнія 10 гадоў колькасць злчынстваў на глебе наркотыкаў узрасла больш, чым у 10 разоў, а аб'ём канфіскаваных наркатычных сродкаў — у 41 раз.

Тэрыторыя Беларусі з-за свайго геаграфічнага становішча ўсё часцей выкарыстоўваецца для транзіту і транспарціроўкі наркотыкаў. Выконваючы міжнародныя дамоўленасці і абавязальнасці, наша краіна робіць

падкі, 369 — у Светлагорску і Светлагорскім раёне. Сумна, але зніжаецца ўзрост інфіцыраваных людзей: вельмі мільям з іх (22,1 працэнта) ад 15 да 19 гадоў, ды і другой значнай групе (44,6 працэнта) нямногім больш — 20—24 гады. А прычына часцей за ўсё адна — брудныя шпрыцы пры ўвядзенні наркотыкаў, хаця ў краіне ўжо вядомыя і іншыя сродкі перадачы ВІЧ-інфіцыравання: дзеці, якія нарадзіліся ад ВІЧ-інфіцыраванай маці, пераліванне заражанай крыві (у асноўным гэтая катэгорыя інфіцыраваных трапляе да нас з Расіі), парантаральны шлях перадачы ВІЧ-інфекцыі сярод тых, хто ўжывае наркотыкі.

У 1997 годзе былі праведзены мерапрыемствы, накіраваныя на стрымліванне тэмпаў распаўсюджвання ВІЧ-інфекцыі. У лясчбына-прафілактычных установах краіны незалежна ад ведамаснай падпарадкаванасці, створаны ўсе ўмовы для аказання ВІЧ-інфіцыраваным і хворым на СНІД усіх відаў меддапамогі. ВІЧ-інфіцыраваныя атрымліваюць меддапамогу стацыянарна і амбулаторна па профілю клінічных праяўленняў у тэрытарыяль-

ДАБРАЧЫННАСЦЬ



У дзіцячым рэабілітацыйна-аздраўленчым цэнтры «Ждановічы» адбылася цырымонія перадачы гуманітарнага грузу, прадастаўленага ўрадам Кітайскай Народнай Рэспублікі. У гэты ж дзень расходныя медыцынскія матэрыялы, шпрыцы і аднаразовыя сістэмы для ўнутрывенных уліванняў на агульную суму каля 250 тысяч долараў ЗША былі размеркаваны паміж медыцынскімі ўстановамі рэспублікі, дзе лечацца тыя, хто пацярпеў ад чарнобыльскай катастрофы.

НА ЗДЫМКУ: даверанасць на атрыманне гуманітарнага грузу з Кітая атрымлівае галоўны ўрач Віцебскай абласной бальніцы Пётр ЛЯРСКІ.
Фота Віктара ТАЛОЧКІ.

ПЕРШ ЧЫМ ХВАРОБУ ЛЯЧЫЦЬ, ТРЭБА ЯЕ ВЫВУЧЫЦЬ

усё магчымае для спынення гэтага злчыннага віду дзейнасці. Так, летась былі спынены 33 спробы кантрабанднага ўвозу і вывазу наркатычных сродкаў агульнай вагой 97,3 кілаграма. Характэрна, што патакі руху наркотыкаў становяцца паралельнымі: на захад перапраўляюць наркотыкі, створаныя на базе сыравіны расліннага паходжання — опій, герайн, марыхуана, гашыш, а на ўсход — сінтэтычныя наркатычныя сродкі.

Як сведчаць атрыманыя даныя, больш за 100 тысяч іншаземцаў знаходзяцца на тэрыторыі краіны незаконна. У асноўным гэта выхадцы з краін Азіі, дзе існуе арганізаваная форма наркабізнесу, кіраўнікі якога і выкарыстоўваюць названых вышэй асоб для сваіх мэт.

Практыка паказвае: сёння асноўным відам наркотыку для Беларусі застаецца опіум, экстрагіраваны з макавай саломкі. Аднак яго доля пастаянна змяншаецца. У 1997 годзе ў злчынцаў канфіскавана макавай саломкі ў 1,2 раза больш, чым у 1996-м. А гатовых форм наркотыку ў 2,3 раза.

Наркаманія набывае такія памеры, што самым непасрэдным чынам упывае на здароўе нацыі. У яе ўцягваюцца ў асноўным маладыя. Сярэдні ўзрост спажываўцаў наркотыкаў у Беларусі — 25 гадоў. Асноўны спосаб ужывання — ін'екцыяны, які прывёў да росту ВІЧ-інфекцыі.

На сённяшні дзень у краіне выяўлена каля 1 800 ВІЧ-інфіцыраваных, 87 працэнтаў заражаных СНІДам у Беларусі — шпрыцавыя наркаманы.

Дарэчы, становішча са СНІДам на працягу дзесяці гадоў (1987—1995 гады) у нас было адносна спакойным: за ўвесь перыяд зарэгістравана 113 выпадкаў ВІЧ-інфіцыравання, а ў Гродзенскай вобласці ўвогуле ніводнага. Але з ліпеня 1996 года эпідэміялагічная сітуацыя па гэтым захворванню рэзка ўскладнілася — пачалося інтэнсіўнае распаўсюджванне ВІЧ-інфекцыі ў Светлагорску, дзе за кароткі час інфіцыраваны адзін працэнт усяго насельніцтва горада.

Цяпер працэс ВІЧ-інфіцыравання ахапіў 54 адміністрацыйныя тэрыторыі Беларусі, адзначана актывізацыя ў Мінску. За мінулы год у краіне зарэгістравана 653 падобныя вы-

ных і ведамасных лясчбына-прафілактычных установах.

У Беларусі памерла 24 ВІЧ-інфіцыраваных. З іх з дыягназам СНІД — 11.

Урадам краіны зацверджана дзяржаўная праграма «Прафілактыка ВІЧ-інфекцыі да 2000 года». Да яе ажыццяўлення ўжо прыступілі. Расшырана міжведамаснае супрацоўніцтва па прафілактыцы ВІЧ-інфекцыі. У 1997 годзе намяцілася больш цеснае супрацоўніцтва па праблеме ВІЧ-СНІД з міжнароднымі арганізацыямі. У Светлагорску, напрыклад, укаранены сумесныя практыкаванні ААН па СНІДу. Аналагічныя праекты распрацаваны для Магілёва, Мінска і Бабруйска.

Бязрадасную карціну ўяўляе сабой і стан захворвання на венерычныя і зарозныя скурныя хваробы. Толькі сіфіліс з 1988 па 1996 год вырас у 152 разы! Сёння такіх хворых — 21 616 чалавек.

Аднак павінен сказаць, што ў 1997 годзе пачалося зніжэнне захворвання на сіфіліс, у Мінску нават на 30 працэнтаў. Думаецца, гэта звязана яшчэ і з тым, што даная хвароба мае цыклічны характар распаўсюджвання, уздыму і спаду. Але, на жаль, працягваецца рост у Гродзенскай, Мінскай і Магілёўскай абласцях, застаецца вельмі высокім узровень захворвання ў Гомельскай вобласці. І венерычныя хваробы таксама «маладзюць»: хворым — 15—19, 20—29 гадоў. Адзначу, што ў першай групе сярод захварэўшых большасць жанчын.

У краіне рэгіструецца прыроджаны, бытавы сіфіліс, палавое заражэнне дзяцей ва ўзросце ад 7 да 14 гадоў. Адзначаны нават выпадкі групавога заражэння сіфілісам у дзяцей — у Чэрвенскім раёне Мінскай вобласці.

Факты, што я згадаў, — частка вялікага дакладна, які падрыхтаваў наш цэнтр да ведама кіраўніцтва краіны. Сабраны матэрыял не толькі влікі, але і строга дакладны. Мы спадзіемся, што працавалі не дарма: перш чым хваробу, у тым ліку і сацыяльную, лячыць, трэба яе вывучыць, і вынікі нашых намаганняў дазваляць прыняць найбольш адэкватныя і эфектыўныя меры ў барацьбе з тым сацыяльным злом, якое яшчэ раз'ядае грамадства.

Галіна УЛІЦЕНАК.

падроздзяленняў беларускага аптыка-механічнага аб'яднання (БелОМА).

Сёння ў навукова-інжынерным цэнтры «ЛЭМТ» працуе 230 чалавек, ёсць сваё канструктарскае бюро і серыйная вытворчасць. Сярод распрацовак «ЛЭМТ» нямае вырабаў медыцынскага профілю, якія пастаўляюцца ў медустановы Беларусі, а таксам праходзяць выпрабаванні і закупляюцца Расіяй, Украінай, Швецыяй, Чэхіяй, Германіяй. На сёння ў клінічнай практыцы выкарыстоўваецца прыбор лазернай акупунктуры, лазерная тэрапеўтычная ўстаноўка, комплекс экстракарнаральной дэтаксікацыі. Тут завершаны клінічныя выпрабаванні лазернага афтальмаперфаратара, лазернага літэратрыптару, двуххвалевай хірургічнай устаноўкі. Праходзяць клінічныя выпрабаванні апарат лазернай ангіапласцікі, апарат для фотадынамічнай тэрапіі, апарат электра- і фонафарэза. На выставе «Беларусь—Медыка-98» была прадастаўлена лазерная хірургічная ўстаноўка для кантактнага спосабу рассячэння тканак практычна на любую глыбіню.

Паколькі гэтая тэхніка унікальная, вялікімі партыямі яе вырабляць пакуль немагчыма, і таму продаж ажыццяўляецца асобнымі экзэмплярамі. Аднак у гэтым годзе ўжо намечаны шэраг паставак за межы Рэспублікі Беларусь для найбольш зацікаўленых арганізацый. Яшчэ захавалася структура Медтэхнікі Расіі, аднак яна працуе дэцэнтралізавана, і таму даводзіцца супрацоўнічаць асобна з кожным рэгіёнам, што звязана з праблемамі неплацяжоў і даўгоў.

кі УЗ-30, якімі былі паўсюдна аснашчаны стаматалагічныя кабінеты рэспублікі. Практычна ўсе бормашыны ўжо выпрацавалі свой рэсурс, а на замену парка стаматалагічнага абсталявання па ўсёй краіне сёння патрэбны занадта вялікія затраты. Распрацаваная праграма аднаўлення дазваляе аснасціць устаноўкі сучаснымі турбінамі ўзамен старых электраматораў, што дазволіць з адносна невялікімі затратамі «рэаніміраваць» такое неабходнае абсталяванне.

Да нядаўняга часу стаматалагічны інструментарый увозіўся ў Беларусь з Татарстана, сёння ж НПП «Струм» практычна поўнасцю задаволіла патрэбы Беларусі ў стаматалагічным інструментарый і прадае яго не толькі ў СНД, але нават у Паўднёвую Амерыку. Высокая якасць і нізкая цана робяць прадукцыю беларускага прадпрыемства канкурэнтаздольнай.

Некаторыя з прадстаўленых на выставе распрацовак карыстаюцца павышаным попытам. Так, прадукцыя беларуска-дацкага прадпрыемства «Бел-Кеа-Пласт» мае міжнародны стандарт якасці, як і капілярныя дыялізатары, што вырабляюцца СП «Фрэбар» (г. Барысаў). Зараз існуе праграма забеспячэння дыялізных цэнтраў, згодна з якой закупляецца адпаведная апаратура зарубежных фірм, а вось расходныя матэрыялы да гэтых сістэм вырабляюцца на прадпрыемствах Беларусі, што дазваляе эканоміць сур'ёзныя сродкі ў валюце і гасіць затраты на набыццё той медтэхнікі, вырабляць якую сваімі сіламі Беларусь прадпрыемствам не ў стане з-за адсутнасці тэхналогій і ноў-хаў.

лёка не ўсю неабходную медыцынскую апаратуру сёння можна вырабляць у краіне. Па словах кіраўніка Беларускага рэспубліканскага спецыялізаванага вытворча-гандлёвага прадпрыемства «Белмедтэхніка» Уладзіміра Якубовіча, «мы, несумненна, будзем вымушаны купляць на Захадзе унікальную медыцынскую тэхніку. Ёсць апаратура, вырабляць якую тут нерэальна і нерэнтабельна. Мы вымушаны закупляць за мяжой камп'ютэрныя тамографы і рэнтгенатэхніку, хаця апошнім часам у рэспубліцы ўжо пачынаецца асваенне апаратаў для дэнтальнай рэнтгенаскапіі, былі праекты стварэння канцэрнам «Планар» стацыянарных і перасоўных рэнтгенаўскіх апаратаў, але з-за адсутнасці крэдытавання яны прыпынены. Я лічу, што сёння трэба асвойваць вытворчасць той прадукцыі, якую мы вымушаны закупляць за валюту за межамі рэспублікі, але ў той жа час пры пэўным намаганні можна выпускаць самі, тым больш, што сёння тут ёсць патэнцыял для стварэння асноўных відаў медыцынскай тэхнікі, якая магла б закрыць многія існуючыя патрэбнасці».

Дарэчы, у бліжэйшы час беларускія вытворцы медтэхнікі змогуць даведацца пра ацэнку сваёй работы збоку: з 26 па 31 мая ў Маскве адбудзецца выстава «Медыцына для вас», у якой прымуць удзел многія айчыныя фірмы. Летась «Белмедтэхніка» на такой выставе атрымала дыплом за прадастаўленую беларускую тэхніку. Ацэнкі зробленага за мінулы год чакаць засталася нядоўга.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

У БЕЛАРУСКИМ ТАВАРЫСТВЕ ДРУЖБЫ

ПАРОДНЕННЫЯ ГАРАДЫ

Парадненне гарадоў — гэта рух з паў-векавымі традыцыямі. Яшчэ ў гады другой сусветнай вайны два гарады — англійскі Ковентры і савецкі Сталінград, якія асабліва пацярпелі ад яе навалы, прынялі рашэнне наладзіць дружалюбныя сувязі дзеля супрацоўніцтва ў інтарэсах сваіх грамадзян.

Высакародныя мэты атрымалі шырокую падтрымку, садзейнічалі развіццю грамадзянскай ініцыятывы ў розных краінах свету. З гадамі гэты рух стаў важнай формай збліжэння народаў, палляшэння ўзаемапабудавання і ўмацавання супрацоўніцтва паміж гарадамі ва ўсім свеце.

Беларуская асацыяцыя пародненых гарадоў як самастойная грамадская арганізацыя існуе з 1995 года. У статucie адзначана, што яна з'яўляецца незалежным у выкананні сваіх мэтаў аб'яднаннем, арганізоўвае сваю работу на прыняццях самакіравання. Асноўная мэта БАПГ — наладжванне і развіццё міжнародных сувязей гарадоў, раёнаў, абласцей Беларусі з гарадамі і іншымі тэрытарыяльна-адміністрацыйнымі адзінкамі розных краін, абмен вопытам гарадскога самакіравання, камунальнай гаспадаркі, пашырэнне ўдзелу грамадзян у мясцовым самакіраванні.

БАПГ налічвае ў сваім складзе 27 гарадоў, якія звязаны пабрацімскімі сувязямі з 76 краінамі розных краін свету.

Напрыклад, горад Мінск мае 10 гарадоў-пабрацімаў: Нотынгем (Вялікабрытанія), Сэндай (Японія), Бангалор (Індыя), Ліён (Францыя), Луанда (Ангола), Мерыда (Мексіка), Дэтройт (ЗША), Чанчунь (Кітай), Лодзь (Польшча), Эйндхавен (Галандыя). У горада Брэста іх 7: Равенсбург/Вайнгартэн (Германія), Сінт-Ніклас (Бельгія), Бяла-Падляска (Польшча), Сяо-Гань (Кітай), Дуўр (Вялікабрытанія), Брэст (Францыя), Плевен (Балгарыя).

Невялікі наш Кобрын пароднены з 3 гарадамі: Ульцэн (Германія), Гларус (Швейцарыя), Канеў (Украіна).

Толькі ў 1997 годзе былі падпісаны пагадненні аб парадненні з 13-цю гарадамі розных краін свету: Балгарыі, Італіі, Кітая, Манголіі, Расіі.

Шмат увагі міжнародным сувязям удзяляюць у Рэчыцы (старшыня гарвыканкома М. Заразака). Горад наладзіў партнёрскія адносіны з гарадамі Клапенбург (Германія), Феадосія (Украіна), Чадыр-Лунга (Малдова). Выніковым быў мінулы год і для Гомеля. Горад падпісаў пабрацімскія пагадненні з Хуайнем (Кітай), Бургасам (Балгарыя), Фікарацы (Італія), з Селенгійскім аймакам Манголіі. А Вілейка (старшыня — П. Юдо) параднілася з расійскім горадам Мажайскам і ўкраінскім Пераяслаўль-Хмяльніцкім.

З гарадамі Балгарыі парадніліся Брэст і Салігорск (Плевен і Слівен), Польшчы — Наваполацк і Навагрудак (Плоцк і Эльблонг).

За мінулы год гарадамі Беларусі падпісаны звыш 90 пагадненняў аб супрацоўніцтве ў розных сферах жыцця. Напрыклад, Мінскам падпісаны пагадненні з Масквой, Севастопалем, Кіевам, Казанню. У Гомеля такія пагадненні падпісаны з Феадосіяй (Украіна), Унечай (Расія), Свябодзіцям (Польшча), Чэске-Будзеевіцы (Чэхія), у Вілейкі — з Етрапале (Балгарыя), у Оршы — з Бандэна (Італія), Бельцамі (Малдова), Вязьмай (Расія), у Віцебска — з Тулонам (Францыя), Рэзэкснэ (Латвія), у Светлагорска з Табар (Чэхія).

Акрамя таго, зроблена шмат напрацовак для наладжвання ўзаемакарысных сувязей. Так, у Брэста гэта гарады Польшчы (Люблін, Тэрэспаль), у Бабруйска — Балгарыі (Сяўліева) і Украіны (Днепрапятроўск), у Віцебска — Даўгаўпілс (Латвія), Тулон (Францыя), Хаскава (Балгарыя), Кастрама (Расія), у Баранавіч — Ферара (Італія), у Нясвіжа — Чэскі-Крумлаў, у Магілёва — Брно (Чэхія) і г. д.

Партнёрскія сувязі гарадоў развіваюцца па-рознаму: у адных яны плённыя і выніковыя, у іншых — не вельмі.

Так, актыўна супрацоўнічаюць гарады-пабрацімы беларускі Полацк і нямецкі Фрыдрыхсхафен. Кіраўніцтва гарадоў-партнёраў вызначаецца добрым веданнем гарадской гаспадаркі, сістэмы самакіравання, фінансавага становішча адзін аднаго. Гэтакі спрыяюць пастаянным кансультацыям, інфармацыйным абменам. Вялікае значэнне ў праграме супрацоўніцтва надаецца народнай дыпламатыі:

штогод адбываецца сямейны і дэлегацыйны абмен паміж жыхарамі Полацка і Фрыдрыхсхафена. Не апошняе месца ў павышэнні эфектыўнасці сувязей займаюць асабістыя кантакты кіраўніцтва. Усе гэта дае магчымасць прыдаць супрацоўніцтву праграмны характар. Плануюцца стажыроўкі спецыялістаў, студэнтаў, абмен дэлегацыямі, гуманітарныя акцыі. Галоснасць і ўдзел шырокага кола грамадскасці ў супрацоўніцтве забяспечваюць здаровы псіхалагічны настрой вакол гэтага руху.

Станоўча можна ацаніць пародненыя сувязі з замежнымі гарадамі і ў Гомелі. Яны накіраваны, у першую чаргу, на вырашэнне ўнутрыгарадскіх праблем. Стажыроўкі гомельскіх медыкаў праходзяць у клініках і медцэнтрах Еўропы, перш за ўсё ў гарадах-пабрацімах. Горад Абердзін неаднойчы перадаваў Гомелю неабходную медтэхніку, медыкаменты. На аснове ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва з Клермон-Феранам створаны Франка-Беларускі інстытут кіравання пры ГДУ імя Ф. Скарыны. 1997 год быў для інстытута знамянальным: адбыўся першы выпуск студэнтам якога былі ўручаны французскія дыпламы. Рэгулярна праходзяць стажыроўкі студэнтаў абедзвюх краін, спартыўныя спаборніцтвы, фестывалі, аздараўленне дзяцей. Распрацаваны сумесны беларуска-шатландскі праект па абароне навакольнага асяроддзя, які заяўлены мэрыяй г. Абердзіна ў фонд брытанскага ўрада "ноў-хаў" на фінансаванне. Ён прадугледжвае закупку прыбораў для кантролю за станам навакольнага асяроддзя Гомеля і вобласці.

Далёка за рамкі культурнага і гуманітарнага супрацоўніцтва перайшлі адносіны з замежнымі партнёрамі ў горада Віцебска. Пры садзейнічанні г. Франкфурта-на-Одэры Віцебск атрымаў у 1995 годзе грант у праграме "Тасіс—пародненыя гарады". Зараз горад-пабрацім выдзяляе значныя матэрыяльныя сродкі для аздараўленчых цэнтраў Віцебшчыны.

Супрацоўніцтва з другім горадам Германіі — Нінбургам — таксама развіваецца задавальняюча. Гэты горад аказвае Віцебску значную гуманітарную дапамогу (за апошнія 2 гады яе атрымана на 200 тысяч дойчмарак), падтрымлівае развіццё культуры, развівае турыстычны абмен.

Аднак сувязі пародненых гарадоў бываюць і менш плённымі, менш актыўнымі.

Не складваюцца на сённяшні дзень адносіны ў Салігорска і бельгійскага горада Ла-Луўьер, у Жодзіна і французскага горада Венісье, у Наваполацка і нямецкага горада Швета, у Бараўлян і італьянскага горада Апіньяна.

Праўленнем БАПГ праведзена аналітычная работа па вывучэнні попыту гарадоў усіх абласцей Беларусі на парадненне з замежнымі. Высветлілася, што гэта форма міжнароднага супрацоўніцтва цікавіць многіх.

У праўленне БАПГ паступіла 460 запяў ад беларускіх гарадоў на парадненне з гарадамі 22-х краін свету. Амаль кожны горад раённага ўзроўню хацеў бы мець замежнага партнёра.

Найбольшая колькасць запяў паступіла на гарады Расіі (34), Балгарыі (24), Украіны (21), Германіі (12), Італіі (8), Чэхіі (6), Польшчы (10). Гэта сведчыць пра тое, што беларускія гарады хацелі б наладзіць доўгатэрміновыя, ўзаемакарысныя эканамічныя, дзелавыя і культурныя сувязі, у першую чаргу, з суседзямі — сваімі традыцыйнымі партнёрамі.

На другім месцы ў попыце — Германія, Італія, Чэхія — гэта тыя краіны, з якімі нас звязваюць гуманітарныя ці эканамічныя праграмы.

Усе астатнія краіны менш пазнаны нашымі малымі гарадамі, таму і попыт на іх меншы, але геаграфія попыту даволі шырокая: Іспанія, Югаславія, Францыя, Ізраіль, Аўстрыя, Кітай, Нарвегія, Венгрыя, Румынія, Данія, Галандыя і г. д.

У планах БАПГ на бліжэйшы час — сустрэчы пародненых гарадоў Беларусі і Германіі і беларускіх і расійскіх гарадоў для абмеркавання праграм супрацоўніцтва.

Ніна ІВАНОВА,
намеснік старшыні БелТД.

НАМ ПІШУЦЬ

...Нас маладоць адорвае
каханнем,
каханне нас вяртае ў маладоць.

Раіса БАРАВІКОВА.

Заўсёды на беларускіх імпрэзах бываюць Надзея Стацько і Пятро Новік. Надзея пры нагодзе танцуе цыганскія танцы, захаваўшы фігуру, прыгожыя рукі. Ён з заміланнем назірае. Двое — ужо даўно немаладыя. Лёс злучыў іх нядаўна. Упершыню спаткаліся ў канцы 40-х гадоў у Віленскай беларускай гімназіі.

Надзея Стацько нарадзілася ў Рызе, у беларускай сям'і. Бацька працаваў на чыгуны, таму часта даводзілася мяняць месца жыхарства. Радзіма і радзічы "клікалі" ў Княгініна, што каля Маладзечна. Там скончыла сем класаў, а далей трэба было самай шукаць дарогу, маючы добрыя пачатковыя веды. Паступіла ў Віленскую беларускую гімназію, правучылася толькі тры гады (1931—1933), не было чым плаціць за вучобу. Прышлося шукаць дапамогі ў віленскага ваяводы, і тут аддзел дапамогі паслаў у гімназію, дзе вучылася ўжо за дзяржаўныя грошы, і нават аса-

тыя, хто быў з Навагрудчыны, пераехалі ў Навагрудак, у беларускую школу, якая месцілася на Замкавай вуліцы.

Пераехаў у Навагрудак і Пятро Новік. Скончыў педвучылішча ў Навагрудку і пачаў настаўнічаць у школах Карэліцкага раёна. Пачалася другая сусветная вайна. Пятро спачатку партызаніў, потым трапіў на фронт, быў кантужаны, ранены, лячыўся ў шпіталі Пскова, атрымаў інваліднасць. Вярнуўся ў Карэлічы, працаваў настаўнікам. У 1951 годзе прыехаў у Вільню, тут скончыў педагагічны інстытут, вучыў дзяцей у Эйшышках, Няменчыне, Вільні, адзін год працаваў і ў віленскай беларускай школе імя Ф. Скарыны настаўнікам працы. Выраслі дзве дачкі, адна скончыла таксама педінстытут. Зараз Пятро Герасімавіч даўно на заслужаным адпачынку. За сумленную працу мае шмат узнагарод. У вольны час займаецца разбой па дрэву, вырабляе розных птушак, звяркоў значкі. Збірае карэнне дрэў, якое ў руках майстра ператвараецца ў розных казачных герояў.

ГАРТАЮЧЫ СТАРОНКІ ЖЫЦЦЯ

біста ёй выдзялялі яшчэ 10 злотых.

Пачалася другая сусветная вайна. Надзея Антонаяна ўжо была замужам, расла маленькая дачушка. Жылі і працавалі каля Вілейкі. У гэты час мужа вывезлі ў Асвенцім, туды ж праз некаторы час трапіла і яна з малым дзіцем. Пачаліся страшныя пакуты. Муж і дачушка загінулі, яна цудам уцалела. Пасля перамогі пачалася доўгая дарога вяртання дамоў. Спачатку прывезлі ў Карпаты, адтуль, дзе пешу, дзе пад'езд, дабіралася ў Беларусь. Прапаноўвалі застацца ў Варшаве, у Карпатах, але вельмі цягнула дахаты, там чакала мама.

Паступова час залечваў раны. Паступіла ў Брэсцкі педінстытут, скончыла, прыхаля ў Вільню і да выхаду на пенсію выкладала біялогію і хімію ў розных школах горада.

Пётр Новік нарадзіўся ў вёсцы Агароднікі Карэліцкай гміны (зараз у мяжы горада), бацька ў 1922 годзе вярнуўся з бежанства. Дзед Андрэй Новік меў 2,5 гектара зямлі, бацька пайшоў працаваць шаўцом падмайстра да жыда Аўсёра ў Карэлічы. Хаты сваёй не было, пазней бацька з братам пабудавалі дом на двух гаспадароў. З цягам часу бацька займеў майстэрню, працаваў не толькі сам, але і меў вучняў. Працавалі з 8 гадзін раніцы да 10 гадзін вечара. Пятро Новік скончыў 6 класаў польскай школы ў Карэлічах. У 1936 годзе з дапамогай хроснага бацькі Уладзіміра Кіта трапіў у Віленскую беларускую гімназію вучыцца.

У 1937/38 годзе дырэктарам гімназіі стаў Анцукевіч Мікалай — выкладчык лацінскай мовы, суровы настаўнік. Восенню 1936 года гімназія — вучні і настаўнікі прысутнічалі пры перазахаванні маці і сэрца Пілсудскага на могілках Росы ў Вільні. Тады на тым месцы было балота. Гэтая першая падзея, якая зрабіла вельмі вялікае ўражанне на маладыя душы, помніцца да гэтага часу. Пятро Новік правучыўся ў Віленскай беларускай гімназіі з 1936-га да 1939 года, што "вызвалення". Трэба зазначыць, што ён прыехаў добра апранутым, у яго была форма з цёмна-сіняга сукна, у адрозненне ад іншых, у якіх не было ні вопраткі добрай, ні абутку. Разам з Пятром вучыўся і дваюродны брат Уладзімір Новік (цяпер жыве ў Паўладары). Ды і за навуку плаціў 100 злотых за паўгода, столькі ў той час каштавала добрая карова. Бацька шыў абутак упраўляючаму маэнтка і іншым "вялікім" людзям, браў за пару 40 злотых, таму і была магчымасць вучыць дзяцей. У 1939 годзе



Надзея Антонаяна з нітак вырабляе дзівосныя рэчы, гэта не проста мастацкія вырабы, а ювелірныя праца, у экспазіцыі мініяцюрныя кошчыкі, зробленыя кручком, кветкі. А якія цудоўныя героі казак: "Ліса на паляванні", "Бабка і каза", "Тройка", "Дзве каровы на пасці", "Коні", "Беларусчкі", вельмі прыгожыя паштоўкі, зробленыя з выкарыстаннем саломкі, прыродных матэрыялаў, выцінанкі, на дзвярах вітражы, на сценах вісяць карціны, краявіды Вільні і ваколіц. Колькі ж трэба вытрымкі, натхнення, каб зрабіць такія цудоўныя, высокамастацкія рэчы. Мастацтвам яны займаюцца разам, раяцца, дапаўняюць адзін аднаго, дапамагаюць веды па анатоміі і біялогіі. У любімую справу ўкладваюць душу. Пабывала ў іх кватэры, быццам на выставе, з такой любоўю і цеплынёй паказвалі і расказвалі пра кожную працу. У 1996 годзе генеральны консул польскай амбасады В. Ліпка-Худзін уручыў Надзеі Стацько медаль "Крыж вязняў палітычнага лагера Асвенціма 1939—1945 г.", з Варшавы прыслалі паласатыя хустку і вопратку як памяць аб тых страшных гадах. Але лёс неяк бярог.

Праз 60 гадоў пасля першых сустрэч лёс злучыў іх разам — Надзею і Пятра. Яны заўсёды і ўсёды разам. Часта бываюць у беларускай школе Вільні, ладзяць выставы сваіх вырабаў, сустракаюцца з вучнямі, дзеляцца ўспамінамі, цікавяцца жыццём школы.

Яму хутка споўніцца 75. У яе ў гэтым годзе таксама юбілей. Яны духоўна багатыя, поўныя аптымізму, жыццярадасна, шчаслівыя, закаханыя, маладыя душой. Кампенсацыя за перажытае ў маладосці. "Калі вы будзеце пісаць, то напішыце, што ў нас кожны дзень Валянцінкі", — на развітанне сказала Надзея Антонаяна.

Леакадзія МІЛАШ.

г. Вільнюс.

НА ЗДЫМКУ: Надзея СТАЦЬКО і Пятро НОВІК.

ГЕРОІ ЛУБЯНКІ

У гістарычнай памяці народа імя Мікалая Яжова стала хадзячай назвай. «Яжоўшчына» — гэтым паняццем пазначаюць сёння люты рэжым татальнага беззаконня і гвалту. Вядомы і так званыя «яжовыя рукавіцы» — выраз, вельмі распаўсюджаны ў 30-я гады. Захаваліся плакаты тых гадоў: магутныя рукі ў вялізных рукавіцах з жалезнымі цвікамі мёртвай хваткай сціскаюць горла нашчаснага «дахадзягі», што, відаць, увасабляў гідру контррэвалюцыі...

«ЖАЛЕЗНЫ» НАРКОМ

У апошнія вераснёўскія дні 1936 года ў вялікім доме на Лубянкы панавала паніка. Назначана Яжова наркомам унутраных спраў служачыя цэнтральнага апарату НКУС успрынялі як вялікую асабістую трагедыю. Яго бязлітасная жорсткасць, прычым не толькі ў адносінах да нядабрабытліўцаў, але і да безумоўна адданных яму людзей, была добра вядома. Справа да таго ж ускладнялася і тым, што супрацоўнікі, асабіста звязаныя з апальным Ягодам, цяпер самі аказваліся пад падазрэннем.

У першы ж дзень свайго з'яўлення на Лубянкы новы нарком неадкладна змяніў тут усю варту. Сам жа, размясціўшыся ў асобным, левым крыле будынка НКУС, прыняў такія меры перасцярогі, нібыта рыхтаваўся да працяглай асады. Незлічона колькасць узброеных людзей заняла ўсе блізка і далёкія подступы да кабінета наркома. Да гэтага кабінета вялі шматлікія пакручаныя пераходы з паверх на паверх. І на кожным пераходзе, кожным павароце, кожнай лесвічнай клетцы зноў і зноў правяралі дакументы, аглядалі асабістыя рэчы. Рэжым быў узмоцнены да такой ступені, што нават ветэраны ЧК не маглі прыпомніць нічога падобнага. Служачыя наркамата зацверлілі ў трывожным чаканні.

У сакавіку 1937 года Яжоў на аперацыйнай нарадзе аб'явіў аб маючай адбыцца інспекцый мясцовых органаў НКУС. У розных куткі краіны адначасова камандзіруюцца амаль усе начальнікі аддзелаў цэнтральнага апарату. Аднак ледзь яны паспелі выехаць за межы Масквы, як былі арыштаваны на блізкіх станцыях. Праз два дні падобная аперацыя была праведзена і ў адносінах да іншых кіруючых супрацоўнікаў наркамата.

З астатнімі і зусім не цырымоніліся. Іх арыштоўвалі ў службовых кабінетах. Але здаралася, прыходзілі і на кватэру. Як правіла, ноччу. Такая аперацыя патрабавала пэўнай падрыхтоўкі, таму планавалася толькі ў асобных, асабліва важных выпадках. І калі аднойчы ранацей супрацоўнік не прыходзіў на работу, а таварышам па службе становілася вядома пра начную драму, то сітуацыя лічылася зусім безнадзейнай: арыштаваны быў заведама асуджаны.

Яжоўская чыстка 1937 года забрала жыцці трох тысяч супрацоўнікаў Ягоды ў НКУС. Многія з іх па-спраўдному заплацілі сябе незмываемым грахам знішчэння бязвінных. Але расплата за злачынства непазбежна ператваралася ў сваю процілегласць, калі ажыццяўляецца па-за законам і судом. Менавіта так тут і адбылося. Правадзіліся саступіла месца чарговаму акту самавольства.

На закрытым пасяджэнні ХХ з'езда КПСС М. Хрушчоў назваў дакладную лічбу: за час свайго знаходжання на пасадзе наркома Яжоў накіраваў на зацверджанне Сталіну 383 спісы абвінавачаных. Нескладаны арыфметычны падлік паказвае, што кожны чарговы спіс з'яўляўся на рабочым стане генсека не пазней, чым праз дзень.

Пры Яжове дзейнасць так званых «троек» атрымала новы магутны імпульс. Іх кампетэнцыя была значна пашырана як з пункту гледжання кола спраў, што разглядаліся, так і па характары мер пакарання, якія прымяняліся.

30 ліпеня 1937 года Яжоў падпісаў загад аб правядзенні «масавых аперацый у адносінах да былых кулакоў, членаў антысавецкіх партый, белагвардзейцаў, жандараў і чыноўнікаў царскай Расіі, бандытаў, рээмігрантаў, удзельнікаў антысавецкіх арганізацый, царкоўнікаў і сектантаў, крывінальнікаў-рэцыдывістаў».

Згодна з загадам усе ўказаныя асобы ўмоўна дзяліліся на дзве катэгорыі. Да першай адносіліся «найбольш варожыя з пералічаных вышэй элементаў», якія падлягалі расстрэлу. Усе астатнія ўтваралі другую катэгорыю, для якой рыхтаваліся турмы і лагеры тэрмінам ад 8 да 10 гадоў.

Загадам наркома ўнутраных спраў СССР ад 30 ліпеня 1937 года быў вызначаны персанальны склад «троек». Старшынямі назначаліся наркомы ўнутраных спраў саюзных і аўтаномных рэспублік, начальнікі краёвых ці абласных упраўленняў НКУС, чле-

Газеты друкавалі вялікія партрэты Дзяржынскага і Яжова. У іх гонар складаліся вершы, развучваліся песні. Піянерскія атрады саборнічалі за права насіць іх імяны.

У абстаноўцы ўсеагульнага лікавання з выпадку знамянальнай даты 20 снежня ў Вялікім тэатры адбыўся ўрачысты сход. Разам з Яжовым у прэзідыуме сядзелі Молатаў, Варашылаў, Кагановіч, Хрушчоў.

З асноўным дакладам выступіў Анастас Мікаеян. Не было такіх найвышэйшых ступеняў, якімі ён не ўяўчаў бы заслугі «таленавітага сталінскага вучня» і «любімца савецкага народа» Мікалая Яжова. Дакладчык заклікаў прысутных «вучыцца ў таварыша Яжова сталінскаму стылю работы, як ён вучыўся і вучыцца ў таварыша Сталіна». Дружнымі апладысмантамі сустрэла зала пранікнёныя словы прамоўцы:

— Добра папрацаваў НКУС за гэты час!

У час выбарчай кампаніі 1938

УЗЛЁТ І ПАДЗЕННЕ «ЖАЛЕЗНАГА» НАРКОМА

намі — першыя сакратары ЦК кампартыі саюзных рэспублік, краёвых і абласных камітэтаў ВКП(б) і рэспубліканскія, краёвыя, абласныя пракуроры.

Не прайшло і двух тыдняў пасля выдання гэтага загада, як з'явілася новае, яшчэ больш буйное рашэнне.

11 жніўня 1937 года Яжоў падпісвае чарговы загад, згодна з якім працэдурна асуджэння яшчэ больш спрашчалася. Цяпер скоры суд ужо чынілі не толькі «тройкі», але і «двойкі». У іх склад, згодна з загадам, уваходзілі начальнікі органаў унутраных спраў і мясцовыя пракуроры.

Цікава, што гэты загад М. Яжова санкцыянаваны падпісамі І. Сталіна, В. Молатава, Л. Кагановіча і С. Касіора.

З гэтага моманту вахханалія рэпрэсій стала некіруемай. «Тройкі» і «двойкі», нібыта саборнічаючы ў эфектыўнасці, з кулямётнай хуткасцю вырашалі лёсы людзей. Колькасць асуджаных да вышэйшай меры імкліва расла. Службы, што прыводзілі смяротныя прыгаворы ў выкананне, працавалі з напружаннем. Узнікла нават праблема індустрыялізацыі метадаў знішчэння. І яна была вырашана.

ЧАС ТРЫУМФУ

Гучныя працэсы шкоднікаў, шпіёнаў, дыверсантаў і іншых «ворагаў народа» ўзнеслі Мікалая Яжова на вяршыню славы.

Яшчэ не паспелі адгучаць здравіцы з выпадку прысваення яму спецыяльнага звання генеральнага камісара дзяржаўнай бяспекі, як прыйшла новая выключная адзнака. Горад Сулімаў Арджанікідзевскага краю пераймаюўваўся ў Яжова-Чаркеск.

17 ліпеня 1937 года Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР прымае рашэнне аб узнагароджанні М. Яжова ордэнам Леніна «за выдатныя заслугі ў справе кіраўніцтва органамі НКУС па выкананні ўрадавых заданняў».

На кастрычніцкім (1937 год) Пленуме Цэнтральнага Камітэта партыі Яжоў выбіраецца кандыдатам у члены Палітбюро ЦК ВКП(б). Праз непрацяглае час паведамляецца аб прысваенні Школе ўдасканалення каманднага саставу пагранічных і ўнутраных войск НКУС СССР імя М. Яжова.

У снежні 1937 года ўся краіна шумна адзначала дваццатую гадавіну ВЧК-ДПУ-АДПУ-НКУС.

года многія працоўныя калектывы і грамадскія арганізацыі краіны з энтузіязмам вылучалі сваім кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета «любімага сына савецкага народа, вернага рыцара рэвалюцыі, нязломнага бальшавіка, крыштальна сумленнага партыйца, блізкага саратніка вялікага Сталіна таварыша Яжова Мікалая Іванавіча».

Канец 1938 года быў азнаменаваны з'яўленнем звышсакрэтнага дакумента, які не меў аналагаў у нашай гісторыі. Размова ідзе аб загадзе НКУС № 00827, падпісаным камісарам дзяржбяспекі 1-га ранга Л. Берыя. Гэты загад быў накіраваны з наступным экстраардынарным суправяджальным пісьмом: «Рассылаецца для ведама членаў бюро ЦК Нацкампартыі, крайкомаў, абкомаў, акругамаў, гаркомаў і райкомаў загад НКУС ад 27 снежня, зацверджаны ЦК ВКП(б). Сакратар ЦК І. Сталін. 29 снежня 1938 года.» Першы і апошні раз у нашай гісторыі дакумент НКУС быў разасланы ад імя партыі. Становішча, відаць, было крытычным. Загад, зацверджаны Сталіным, гаворыць аб тым, што маюць месца выпадкі вярбоўкі агентаў і паведамляльнікаў з ліку адказных кіраўнікаў партыйных, савецкіх і гаспадарчых апаратаў і работнікаў абслугоўваючага апарату партыйных органаў. Фармулёўка «маюць месца выпадкі», вядома, недакладная, але не мог жа Сталін адкрыта прызнаць, што многія партыйныя і дзяржаўныя лідэры самага рознага ўзроўню, у тым ліку і вельмі высокага, сталі «сексотамі» і сам партыйны апарат усё больш ператваралася ў паведамляльны прыдатак да органаў бяспекі. А гэта ўжо было небяспечна і для самога правадыра. Можна быць, тут была адна з галоўных памылак Яжова, якая каштавала яму ў рэшце рэшт жыцця.

Пастанаўляючая частка кароткай і катэгарычнай: «Спыніць вярбоўкі адказных работнікаў партыйных, савецкіх, гаспадарчых і грамадскіх арганізацый, а таксама абслугоўваючага персаналу партыйных камітэтаў. Неадкладна спыніць сувязь з агентамі і паведамляльнікамі гэтай катэгорыі і паведаміць ім пра гэта з выклікам аб адабранні падліскі.

Асабістыя і рабочыя справы ўказаных вышэй катэгорый агентуры знішчыць у прысутнасці прадстаўнікоў рай(гар)комаў і скласці акт аб гэтым. Паведаміць аб выкананні загада спецыяльнай дак-

ладной запіскай праз дзесяць дзён». Напэўна, не адзін з «гэтай катэгорыі агентаў» з ліку сакратароў камітэтаў, парткомаў і іншых буйных кіраўнікаў уздыхнуў з палёгкай. А ў першыя дні новага 1939 года па ўсёй краіне гарэлі папкі з анкетамі і даносамі... высокапастаўленых сексот-таў.

Зрэшты, забарона тычылася вярбоўкі афіцыйнай, аднак нішто не перашкаджала даносіць «па загаду сэрца».

24 верасня 1938 года быў арыштаваны нарком унутраных спраў Беларусі Барыс Берман. На допыце ён паказаў, што ў 1937—1938 гадах наркомам унутраных спраў СССР Яжовым і яго намеснікам Фрыноўскім даваліся варожыя ўказанні аб рашучай барацьбе з уяўнымі ворагамі народа, што паўсямесна прыводзіла да масавых арыштаў ні ў чым невінаватых савецкіх грамадзян. Па гэтым факту ні Яжоў, ні Фрыноўскі дапытаны не былі. У той час ім

нават не паведамілі аб наяўнасці такіх паказанняў супраць іх.

22 лютага 1939 года Ваенная калегія Вярхоўнага суда СССР прыгаварыла Б. Бермана «за шпіянаж і варожую дзейнасць у органах НКУС» да вышэйшай меры пакарання. На наступны дзень прыгавор быў выкананы. Тым самым выключалася ўсякая магчымасць далейшай праверкі паказанняў Бермана шляхам вочных ставак з Яжовым і Фрыноўскім, пастаноўкі дадатковых пытанняў і іншых следчых дзеянняў з удзелам асуджанага наркома.

Справа Барыса Бермана аказалася першым, аднак зусім не адзіным сігналам аб масавых арыштах і іншых злоўжываннях органаў НКУС пад кіраўніцтвам Яжова.

КРАХ

Тым часам у крамлёўскіх калідорах улады пёс Яжова быў ужо вырашаны.

Яго ўзялі на допытку 10 красавіка 1939 года. У кабінете ў Яжова былі схаваны чатыры пісталеты: адзін — у шуфлядзе пісьмовага стала, іншыя — за кнігамі ў кніжных шафах. Музіць, ён вельмі баяўся за сваё жыццё, калі так хаваў пісталеты ў розных месцах. Увогуле, ён меў многа зброі...

З вопісу забранага пры арышце. Пісталеты: «вальтэр» — 2 штукі, «браўнінг» — 2 штукі, «маленькі» — 1 штука. Вінтоўкі і ружжы — 5 штук, «бавыя патроны да іх» — не халастыя ж хаваць. Яшчэ «маўзер», «да яго 7 патронаў», — відаць, нарком на выпадак атакі вырашыў адстрэльвацца да апошняга «патрона».

Няма сумнення, што Яжоў, вядома ж, жыў на шырокую нагу. Рэчы ў яго канфіскаваліся і ў Крамлі, і ў кабінете наркома, і на дачы...

З аднаго толькі (з трох) вопісаў маёмасці, канфіскаванай пры арышце. Мноства паліто, плашчоў, шынляў, 9 пар ботаў, 13 гімнасцёрак, 14 фуражак і гэтак далей. Дзсяткі жаночых паліто, плашчоў, сукенак, 48 кофточак, 31 капялюшчык... «Фігуры» мармуровыя, фарфаравыя, медныя, бронзавыя — 34, «карціны ў рамках і пад шклом» — 29, партрэты — 9 і да т. п. І гэта толькі адзін вопіс з трох. А ў пратаколе вобшы пры арышце яшчэ значацца: «друкаваны матэрыял-пераклад кнігі Л. Фейхтвангер на 138 аркушах», назва не ўказана, але, відаць, гэта

«Масква 1937». «Кнігі ворагаў народа Троцкага, Бухарына, Зіноўева, Каменева і іншых — 103 штукі». «Альбомы са здымкамі ворагаў народа» — 2 штукі», «Розныя нататкі на 84 аркушах і разарваная запіска, выцягнутая з попельніцы».

Яжова правялі праз створаную ім самім зневажальную працэдурку: сарвалі знакі адрознення і ордэны, распранулі дагала і старанна аглядзелі ўсе натуральныя поласці цела, зрэзалі гузікі з адзення і знялі шнуркі з абутку. У турэмнай камеры гэты нізкарослы шчуплы чалавек ужо нічым не нагадваў усемагутнага гаспадара Лубянкы.

Бяссонца пацягнуліся доўгія дні і бяссонныя ночы адзіночнага зняволення. Былому народнаму камісару прад'явілі абвінавачванне ў кіраўніцтве змоўніцкай арганізацыяй у войску і органах НКУС, у падрыхтоўцы тэрарыстычных актаў супраць кіраўнікаў партыі і дзяржавы, у планаванні ўзброенага паўстання. Асобы пункт абвінавачвання — шпіянаж на карысць замежных дзяржаў. У пачатку следства Яжова абвінавачвалі ў супрацоўніцтве з нямецкай разведкай, у канцы — фігурыравалі ўжо разведслужбы Вялікабрытаніі.

Такая перамена ў пэўнай ступені была, відаць, звязана са змяненнем знешнепалітычнай арыентацыі СССР — перагаворы аб узаемадапамозе з Вялікабрытаніяй і Францыяй (сакавік—жнівень 1939 года) і падпісанне савецка-германскага дагавора аб ненападзенні ў жніўні таго ж года.

Але ўсе гэтыя хістанні палітычнага курсу ўплывалі на змест прад'яўленага Яжову абвінавачвання ў шпіянажы толькі ў частцы ўказання канкрэтнай дзяржавы, на карысць якой нібыта дзейнічаў быў нарком. Сутнасць жа абвінавачвання ў супрацоўніцтве з замежнай разведкай заставалася нязменнай.

3 лютага 1940 года на закрытым пасяджэнні Ваеннай калегіі Вярхоўнага суда СССР падсудны Мікалай Яжоў быў прызнаны вінаватым па ўсіх пунктах прад'яўленага абвінавачвання і прыгавораны да вышэйшай меры пакарання — расстрэлу.

На допытку наступнага дня прыгавор быў прыведзены ў выкананне. Па расказах відавочцаў, у свае апошнія імгненні ў глыбокім сырым падвале Суханавскай турмы маленькі шчуплы чалавек доўга бегаў між чатырох сценаў, ратуючы сябе ад куль. Але гэта хутчэй нагадала канвульсію. Жывым з гэтага падвала не выходзіў ніхто...

Піцёрскі слесар і казанскі партработнік Мікалай Яжоў застаўся ў гісторыі як і кат, і ахвяра. Але ж хто з кіраўнікаў нашых спецслужб застаўся ў грамадскай свядомасці са знакам плюсу? Быў Дзяржынскі, але цяпер і пра яго стала вядома значна больш, чым дапускалася ў рамках «сказання» аб высакародным «жалезным» Феліксе. Дык, можа быць, справа не толькі ў асобе, а ў сістэме палітычных каардынат, у якія гэтая асоба ставіцца, узначальваючы спецслужбы ў таталітарным грамадстве? Такое было не толькі ў нашай краіне. Ну а што тычыцца асабістага ўкладу ва ўсю гэтую агідацыю... Помніце «Дракона» Шварца? Геніяльная п'еса, і яна не толькі аб фашызме. Дыялог двух герояў, адзін з якіх апраўдваецца за ўчыненае зло і гаворыць, што ён гэтаму навучыўся ў школе дракона. Адаз трапны і бязлітасны: «Усё так, але хто ж табе, нягодніку, загадаў быць у ёй першым вучнем?»

На жаль, «першых вучняў» на шляху ў нас заўсёды хапала. Выгадна было. Можна, у гэтым уся справа.

У антычных дэспатыях існавала традыцыя пазбаўлення ката, які пакараў сапернікаў тырана. Гістарычная памяць аб бязлітасных расправах над пакорлівымі выканаўцамі жорсткіх загадаў перажыла стагоддзі.

Але гэта не дадзена было ведаць недалёкабачнаму наркому.

Ігар КУЗНЯЦОЎ.

Гадзінамі боўталіся ў халоднай вадзе, пакуль некалькі разоў не напоўняць шлюпку і не адвясуюць яе на смак. Вустрыцы, расказваў Спайдэр, калі адчуваюць небяспеку, шчыльна зачыняюць свае створкі і зарываюцца глыбей у пясок. Але іх знаходзілі нават у пяску, кідалі ў шлюпку і адвозілі на смак, складвалі, як і рыбу, у тлум, і калі тлум запоўнены, смак плыве ў прызначанае месца, дзе капітаначка чакалі спажываць гэтага тавару. Асабліва цікавіліся ім гаспадары рэстаранаў, салунаў. Аматыры елі вустрыцы сырымі, запіваючы півам і віскі.

Пакуль што, аднак, трэба было пачакаць: вустрычны сезон яшчэ не наступіў...

Калі смак стаяў ля прычала, капітан Лукас амаль не выходзіў з сваёй каюты. Загады перадаваў праз боцмана. На гэты раз ён загадаў сабрацца, калі ўжо добра звечарэла. Каманда апанула цёплыя світэры, на нагах тыя самыя рыбацкія боты. Пасярэдзіне стаяў капітан. У зубах — люлька.

— Прашу ўвагі. Ідзем на вустрыцы, — сказаў капітан і, не вымаючы з зубоў люлькі, чмыкнуў чырвоным носам.

— Але ж і нос, — падумаў Лявонка, — нібы хто паміж шчок мортку прыткнуў.

— Уэл? — азваўся боцман, акінуўшы вокам усіх прысутных.

— Але ж гэта браканьерства, — сказаў Спайдэр. Капітан і боцман амаль адначасова павярнуліся ў яго бок. Матрос адрозам замоўк. Капітану падпарадкоўваліся поўнаццю і безагаворачна.

Смак скрануўся з месца і ціха адышоў ад берага.

— Поўны ўперад! — скамандаваў капітан і пыхнуў люлькай.

Лавіць ракушак дазвалялася ў сезон — пад восень, а пакуль што — Павук меў рацыю — гэта лічылася браканьерствам. Таму яны і пайшлі ноччу. Лявонка, як бы адчуваючы нешта нядобрае, супаківаў сябе: «Гэта апошні раз. Зараблю на дарогу і паеду. Хопіць! Надаела бадзяцца па свеце. Пара ўжо і да сваёй гаспадаркі вярнуцца. Тое-сёе, здаецца, зразу меў...»

Пазіраючы на хвалі, ён уяўляў, як красуе жыта на прускаўскіх палях, што падступаюць да самай Бярэзіны. А лугавая раница над Лоснай! Апошнім часам ізноў усё часцей яго наведвала абвостранае пачуццё шкадобы да тых, што засталіся там, далёка, дома. Адны. Без чыёй-небудзь дапамогі. А ён жа іх карміць! Часам настальгія, з'яўляючыся невядома адкуль, пранізвала ўсю яго істоту, перахоплівала дыханне. Сёння, калі яны ішлі па вустрыцы, гэтае пачуццё ізноў востра нагадала пра сябе.

Злева наперарэз плыла шырокая баржа, на якой былі горы скрынак з нейкім таварам. Капітан падаў каманду, і смак абышоў баржу, развярнуўшыся перад самым яе носам. Выплыўшы з вусця Гудзона, павярнулі на поўдзень, да мелкаводдзя. Праз гадзіну якую, калі бераг быў блізка і плысіці стала небяспечна, сталі на якар і спусцілі шлюпку. Некалькі рыбакоў, у тым ліку і Лявонка, селі ў яе і падаліся ў бок берага.

— Уважліва глядзіце ў ваду! Чыеце? Уважліва! — наказваў боцман. Побач з ім знаходзіўся капітан Лукас. Ён стаў нерухома і непахісна, упёршыся нагамі, як бы ўросшы ў палубу і не адчуваючы гайданкі. Люлькі не курыў, мусіць, каб не выдаць сябе агеньчыкам.

— Што можна ноччу ўбачыць? — незадаволена круціў галавой Спайдэр.

— Ubачыш! — строга адказаў яму боцман, які разам з капітанам і машыністам заставаўся на смаку. — Нагой намацаеш і ўбачыш.

Спайдэр меў рацыю: убачыць ракушку з вустрыцай цяжка — трэба будзе абмацаваць дно рукамі ці нагамі. Пара. Бераг знаходзіўся побач. Яны пакінулі шлюпку і, пераваліўшыся праз борт, апынуліся ў вадзе.

Апошнім часам здароўе ў прускаўца стала папраўляцца, кашаль адступіў. Затое распухлі і пачалі трэскацца рукі. Праўда, трэскаліся, калі абсыхалі, а ў вадзе скура м'ячэла і можна было трываць. Ракушкі ён намацаваў нагамі, потым даставаў рукою і, напоўніўшы карзіну, нёс у шлюпку. Так працягвалася некалькі гадзін, але стомленасці ён не адчуваў, працаваў, як заведзены...

Вецер між тым мацнеў, узбуўняў і пеніў хвалі, і тыя паводзілі сябе ў адносінах да раку-

ман нервова пазіралі адзін на аднаго. Смак упіраўся ў вецер, як у якую сцяну. Усё роўна, як нешта павінна было адбыцца.

— Slacr here a bit!! — крыкнуў капітан, маючы на ўвазе, відаць, машыніста, які стаяў на карме, ля машыны.

Але было позна. Смак, як нейкі падбіты арол, узнёсся ўверх, на грэбень хвалі, і раптам абрынуўся ўніз, захлынаючыся вадой. Наступная хваля ўдарыла яшчэ мацней і змыла з палубы ўсіх, хто на ёй знаходзіўся. Гэта — апошняе, што запамніў прускавец, апынуўшыся ў вірлівай каламуці. Вада выштурхнула яго на паверхню, але з-за хваляў нічога і нікога нельга было ўбачыць, і ён з жахам зразумеў, што дапамогі не будзе, што яе няма адкуль чакаць, што ён адзін у гэтым бязлітасным віры. У свядомасці, нібы ў сполахх бліскавіцы, адзін за адным узніклі імгненні пражытага. Выразна паўсталі ў памяці маці, сястрычкі, дзед Кірыла. «І Ганна не дачакаецца. Абяцаў вярнуцца, і раптам тачое...» Ён па-сабачаму доўга

акалее. Вяла прамільгнула думка: «Усё...» На гэтым ён страціў прытомнасць...

Выратаваў, можна сказаць, цуд. Акапелы, ён нават не адчуў, што нехта ўзяў за плечы, а потым пад рукі і пацягнуў у лодку. Гэта быў той самы патруль, ад якога ўцакаў іх смак.

Ачунаў толькі ў бальніцы. — Запаленне лёгкіх, — сказаў нехта побач.

«Урач, мусіць», — тапелец адкрыў вочы: перад ім стаяў не ўрач, а дзяўчына ў белай сукенцы. Валасы, па модзе, схоплены чарапахавымі грабянцамі. На галаве быццам капляючык з чырвоным пярком. Хворы нават адчуваў яе дыханне на сваім твары. Цёплае і пшчотнае. «Бузукова Ганна, амерыканка! Да бацькі прыехала, на ферму. Не! Не яна. Гэта ж прускаўская Ганна!» Ён паспрабаваў падняць галаву, каб уважлівей яе разгледзець, але дзяўчына знікла. Усю істоту працяў востры нутраны боль, і, страціўшы свядомасць, хворы ўпаў на падушку.

Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ

ПРУСКАЎСКІ УЛІС

шачнікаў усё больш варожа, нібы хацелі прагнаць з абсягаў гэтай воднай прасторы. Прагнаць, каб папярэдзіць што благое? Бо насоўваўся, не іначай, шторм, і трэба было вяртацца дадому. Ракушачнікаў паклікалі на смак.

— Тэмпо! Тэмпо! — прыпешваў боцман.

Лявонка ўзбраўся на палубу па вярочнай лесвіцы, і тут жа зазвінеў якарны ланцуг. Смак нібы ажыў і загайдаўся на хвалях. Вецер дзьмуў з паўднёвага захаду. «Той самы тарнада!» — падумаў ён і пачуў, як над ім, уверсе, голасна закрычалі нейкія птушкі. У шуме вады пазнавалася стоеная трывога. Выраслі і добра такі ўспеніліся хвалі. Разбіваючыся аб борт, яны абдавалі веерам халодных пырскаў. Смак натужна скрыпеў усімі сваімі снасцямі. Прыбавілі абароты, і карабель стаў набіраць хуткасць. Хвалі раз'юшталіся ўсё больш, пачалі ўжо абрушвацца на палубу і з пенай перакатвацца праз яе, губляючы сілу і знікаючы за другім бортам.

Раптам наперадзе з'явіліся нейкія агні.

— Патруль! — занепакоіўся боцман і разгублена паглядзеў у бок капітанскага мосціка.

Гэта і сапраўды быў быстраходны шлюп, які мог без асаблівых намаганняў дагнаць не разлічаны на вялікую хуткасць стары рыбацкі смак, і ў ім магла быць канадская паліцыя. Пражэктарныя агні пагрозліва абмацвалі хвалі.

— Эй, за рулём! — крыкнуў капітан. — Руль да ветру!

Смак павярнуў убок, і вецер туга дхнуў у твар. Агні таксама адсунуліся некуды ўбок, адсталі, быццам зніклі, але потым ізноў пачалі набліжацца. Адчувалася, што са шлюпа іх заўважылі. Капітан яшчэ раз памяняў курс. Боцман загадаў выкінуць з тума вустрыцы, іх выгрузалі тымі самымі карзінамі, і Лявонка са Спайдэрам высыпаўся за борт.

Машына надрывалася, вібрыруючы ўсімі механізмамі. Кола хрыпла, з перабоямі папалала па вадзе. У цемнаце Лявонка бачыў, як капітан і боц-

валтузіўся ў вадзе, змагаўся з хвалямі, адпліўваўся і нечакана для сябе заўважыў, як яго прыціснула да нечага цвёрдага. Гэта была перавернутая шлюпка з іх смака, на ёй яны падплывалі да берага за ракушкамі. З цяжкасцю, кожны раз саслізгваючы, абломліваючы пазногці, ён усё ж такі змог учапіцца за кілі і разам са шлюпкай адаўся на волю лёсу.

А Спайдэр? А астатнія? І зор чамусьці не відаць. Вада здавалася густой і вязкай, як дзёгця. Гайдаліся і біліся аб абертную шлюпку хвалі, заліваючы тапельцы. Некуды знік і патруль, як бы яго і не было.

Чалавекам авалодаў нясцерпны адчай: «А можа я чужы для гэтага свету? Калі чужы, то не выплыў...» Дзесьці ў глыбіні істоты самі па сабе пачалі ўнікаць словы малітвы. Гэта было дзіўна і нечакана для яго самога — вусны самі шапталі забытыя словы: «Божа міласціў, будзі мяне грэшнага, сздавае імя Госпадзі, памілуй мя, Госпадзі, без чысла сарашыма, Госпадзі, памілуй...»

Ён паўтараў і паўтараў словы малітвы, пранікаючыся яе містычным сэнсам. Сіл, здаецца, ужо не было, і яму каштавала невераежных намаганняў, каб не страціць прытомнасці. «А Пруска? Няўжо так і не ўбачу? Нават ведаць нічога не будзе. Што благое падумаюць... Я павінен, павінен змагчы, у мяне павінны быць сілы, каб зрабіць гэта...» У галаве мітусілася нейкая бясэнсіца, абрыўкі думак: «Ну вось табе і Амэрыка. Гэта ж трэба было ехаць за свет, каб утапіцца». Нясмыслена мільгалі карціны пражытага жыцця. Зноў успомнілася маці. З глыбіні свядомасці выплыў вобраз Ганны. «Не, я павінен жыць, я мушу жыць, я хачу жыць!» Ён яшчэ мацней учапіўся за кілі.

Неба з цёмнага паступова станавілася ружовым, але чалавека пакідалі апошнія сілы. На святанні яго ахапіў страшэнны холад, і ён зразумеў, што

Прышоў у памяць раницай наступнага дня. Трызненне прайшло. Нутро страпанулася ад радаснай думкі, што не загінуў, можа жыць, рухацца, бачыць святло. «А каб утапіўся, усё б страціў!»

У той раз бура на рацэ Гудзон і на возеры Эры паталіла не адзін іх смак, а ажно шэсць параходаў, забрала трыццаць пяць чалавек ахвяраў. Гэта праз колькі дзён яму паведаміў урач. Хворы глянуў на рукі з сінімі ўздутымі жыламі: «Вось табе і на! Зноў шпіталь...» Навакольны свет здаваўся яму цяпер нейкім крохкім і квольым. Зрэшты, як і ён сам. Доўга не праходзіў кашаль.

— Лёгка ў цябе слабыя, нельга табе на вадзе! Табе сухі клімат патрэбны, — тлумачыў урач, — ехаў бы ты, дружа, на поўдзень!

Пасля бальніцы, паправіўшыся, з'явіўся ў свой барак, у якім жыў, калі плаваў на смаку. З каманды ніхто не вярнуўся. Загінуў, мусіць, і Спайдэр, пра якога ў прускаўца засталіся добрыя ўспаміны. У бараку жылі ўжо новыя людзі — пра тых нічога не ведаў.

Тут яго дачакаўся ліст з Пруска, і ён адрозам стаў чытаць. Пасля звычайных прывітанняў Тоня, відаць, пад сямейную дыктоўку, пісала:

«...Робіцца нешта і на небе, і тут, у нас. Гэта ж пабудавалі тутую крухмальную. Крухмальня дае пану, вядома, добры прыбытак. Але здарылася і ў нас забастоўка. Новы настаўнік Мірон Міхайлавіч і раней казаў: «Несправядліва з вамі абыходзіцца Падгурскі. Вунь, кажга, у Амэрыцы па восем гадзін працуюць, не болей! А вы — самае малое па дванаццаці! Хача б да дзесьці знізілі...» Уступіць у перамовы ніхто не асмельваўся. Праца ішла паранейшаму, і ўсе думалі, што так і будзе. Ніхто ні разу не памкнуўся змяніць заведзены ход справы. І толькі калі Падгурскі знізіў расцэнкі: замест дваццаці капеек у дзень стаў плаціць пятнаццаць, — пачалося абурэнне. Бо пуд бульбы на базары і той каштаваў трыццаць капеек. Пачаўся склік.

Людзі шумелі, спрачаліся, не пазнаць было нашых прускаўцаў. Забастоўшыцаў пан хачеў прагнаць з работы. Але не. Нечакана для ўсіх згадзіўся пайсці на ўступку. Але хутка бульбу паварылі і праца на крухмальні скончылася, усіх распусцілі.

Як ты там? Цяжка, мусіць? Але спадзяемся на літасць Бога, што ўсё будзе добра.

І яшчэ паведамляем табе, што з Амэрыкі вярнуўся Цімафей Хлябіч, твой таварыш. Кажуць, што гэнэ забастоўку ён і ўчыніў.

Яшчэ збіралі грошы на помнік трохсотгоддзю царскага дома дынастыі Раманавых. У нас ніхто дакладна не ведае, калі тое трохсотгоддзе. Бацюшка айцец Глеб і ўраднік Кастанты кажуць па-рознаму. Настаўнік Прускаўскай царкоўнапрыходскай школы Мірон Міхайлавіч Клімчук адмовіўся даваць, сказаў, што хутэй утопіцца, чым зробіць гэта. Бацюшка айцец Глеб празваў яго вальнадумцам. Паліцэйскі ўраднік Кастанты данёс тыя словы становому, і той чыніў допыт...»

Ліст, як звычайна, заканчваўся шматлікімі паклонамі, у тым ліку паклонам ад Ганны, пра якую было напісана:

«Ходзіць Ганна як ружа, уся Пруска дзівіцца яе маладосцю і характам. Але ад Васіля з Амэрыкі па-ранейшаму нічога не чуно...»

Прачытаўшы, Лявонка замаркоціўся. Думаў пра Ганну, пра тое, што трэба вяртацца дадому. Там вунь які падзеі. Успомніўся чамусьці Андрэй Кляновік. А можа ён і мае рацыю? Яго прысутнасць на тым прускаўскім скліку была б вельмі дарэчы. І яшчэ больш захацелася дадому. Пакутлівая хвароба — настальгія. Ён адчуваў, як неадступным чынам ходзіць за ім яго адзінота. Вяртацца, вяртацца, вяртацца...

Трэба было зарабіць на дарогу і вяртацца. Але дзе знайсці работу — аслабеламу пасля бальніцы? І тут у яго ўзнікла думка падацца на ферму да Бузукоў.

Стаяла лета. Білет купіў усё да той жа станцыі Маршалтаўн. Аконныя шыбіны ў вагонах былі прыспушчаны, і пасажыры адчувалі дыханне цёплага ветру, які нёс тонкі водар далёкіх траў і кветак. Ён углядаўся ў прывычны ўжо краявіды — мільганне рэчак, азёраў, рэдкіх фермерскіх гаспадарак. Седзячы і заснуў.

У Іліноіс прыехаў пад раницу. Нарэшце знаёмае:

— Маршалтаўн!
Трава серабрылася пад узыходзячым сонцам, але расы не было. Вось як здарэцца: не спадзяваўся, што ізноў дзядзецца ісці па гэтай дарозе. Усё тое ж наваколле, прырода, мясціны. Тыя ж ільмы, толькі, здаецца, яшчэ больш магутныя, разложыстыя. Пад дрэвамі — каровы, авечкі. Пойма ўсё той жа магутнай Волгі. Буслоў толькі чамусьці няма, і думка пабегла ў Пруску: а ў нас буслы — на кожнай балацявіне, на кожнай клуні. А як прыгожа ў Прусцы раницай, калі сонца таксама толькі ўзыходзіць. Па расе прайсці, на дымок з комінаў паглядзець. Бліндамі, бульбай свежай пахне. Прускавец глыбока ўдыхнуў у сябе паветра. Цяпер хацелася толькі аднаго: крыху адпачыць, супакоіцца, сабрацца з сіламі і, зарабіўшы грошай на дарогу, вяртацца дадому.

Нарэшце падышоў да каменнай агароджы, што з усіх бакоў абводзіла сядзібу Бузукоў. Агароджа зарасла бружмелем і шыпшынаю і стала як бы вышэйшай. Ён успомніў, што ёсць у ёй і яго каменні. Усё выглядала так, як і раней, аднак заўважыліся так і некаторыя змены. Дом пафарбаваны ў зялёны колер.

УСПАМІНАЙМА ПРА ІХ!

ЖЭНЯ, ЖЭНЕЧКА,
ДЗЕ ТЫ?!СЁЛЕТА СПАЎНЯЕЦА 10 ГАДОЎ З ДНЯ СМЕРЦІ
ЯЎГЕНІ ЯНІШЧЫЦ

Калі б я была мастаком, я адмовілася б надаваць партрэт Жэні Янішчыц падкрэслена ўяўную значнасць асобы. Адмовілася б і ад традыцыйных атрыбутаў, якімі здаўна — не толькі вялікіх — вячаюць абраннікаў пэтычнага Алімпа. Муза з Лірай у вешчых прстах. За спіной Крылы, што ўзносяць у паднебныя вышыні натхнення...

Я намалювала б зусім іншы Жэнін партрэт. Яе ўласнымі вершамі.

Не воблачка, а проста аблачынка
Загадкава плыве над галавой.

Смяюся я:

вясёлая дзяўчынка,

Як матылёк,

ляціць над кладкай той...

Як добра ёй журыцца

беспрычынна!

Да твару ёй і лета і зіма...

Усміхнуся я:

яшчэ бяжыць дзяўчынка

Па кладцы той,

якой даўно няма.

...Бяжыць, а насустрач ёй раскрывае абдымкі бясконцы, акрылены свет хараста, дабрыні, людскога даверу і спагады. І свет гэты ў грудзях дзяўчыны смяецца, спявае, журыцца. І кладзецца, складаецца ў радкі вершаў. Яшчэ толькі смутна адчуць, толькі-толькі здзіўлена вымаўленых усплываў. Вершам таксама хочацца жыцця і свету!

...І першай пачуе іх, вядома ж, маці. Маці спачатку падзівіцца са свае разуменне дачушкі. Нацешыцца, якая яна ў яе зольная... Ды не маючы вельмі часу спухаць, што там яшчэ прыйшло ў бесклапотную галаву, яшчэ і насварыцца:

— От, як абы-што выдумляць, лепей паможы мне на агародзе. Работы вунь — мора!

...Быў, вядома ж, поспех і гонар у школе. На розных раённых алімпіадах. Такіх вершаў не пісаў ніхто не толькі з вучняў, але не чуно было, каб і самі настаўнікі...

Пасля самых першых публікацый у Ліме і ў рэспубліканскіх часопісах сталічныя крытыкі таксама ў адзін голас абвясцілі нараджэнне маладога адметнага пэтычнага таленту... Так па-юначы акрылена і радасна ступіла ў беларускую літаратуру Жэня Янішчыц. Лёс не пашкадаваў ёй ні вядомасці, ні гучнай славы, ні стрэч і дарог, пра якія можна было толькі марыць. І зайздросціць. Асабліва сябрам і добрым таварышкам-сяброўкам... Не размінулася, не абышла бокам яе і Доля: паслала-пандарвала ёй бяздоннае Каханне. Праўда, гэтак жа, як шчодрата сыпала з поўнага прыполу, гэтак, па-жаночы, зайздросцячы, і адбірала, расчароўвала, развейвала яго па вей-ветру. Як нажом, да крыві, рэзала. Разбівала на адчайнай хвалі подачку...

Што за вогненнае шчасце:

Скошан лёс, як сенакос.

Да цябе мне не прыпасці —

Прыпадаю да нябёс.

...Вершы Жэні Янішчыц, як і сама яна, былі мне вельмі блізкія. І зразумелыя.

Яна была з тых маіх пазтаў, чые кнігі заўсёды ляжаць на маёй "угалоўнай" тумбачцы — для зручнасці, для позняга вячэрняга чытання. Іх перачытваю я па некалькі разоў. Потым адкладваю, адыходжу ад іх, адыходжу... Даю ім таксама адпачыць ад сябе... А потым — па часе — вяртаюся да іх зноў, з такім адчуваннем, нібыта мне зноў прызначана спатканне, якога я даўно чакаю.

У такіх познія вечары — у тых гады я жыла на Паркавай магістралі, жыла адна, а Жэня з сынам жыла на Ульянаўскай, 4, — у нас былі даволі частыя, доўгія тэлефонныя стрэчы.

— Добры вечар! Прабачце... Ці не позна — у паўноч стукануся ў Вашу хату?..

— Добры вечар, Жэнечка! Якраз самы найлепшы час — для летуценнікаў і тых, хто позна не спіць.

(Божа, як усё мяняецца — і час, і жыццё! Як мала іх засталася — у маім жыцці — і званкоў прыветных, уцешных... Адыходзяць, як і не было іх ніколі, і "паўночы" тыя, сагрэтыя колішняй чулай увагай і патрэбай сказаць і пачуць у адказ жадаючых патрэбныя словы... Як змянілася я сама!..)

...Часам у Жэні была неабходнасць прачытаць новыя свае вершы. Якія яшчэ толькі прараслі ў яе душы і на паперы яшчэ пакуль не заўсёды знаходзілі сваё адзінае неабходнае месца... Пэтам абавязкова патрэбны слухачы! Я была ўдзячнай слухачкай...

Часам я і сама ўспамінала нешта, адпаведнае нашаму агульнаму настрою. Таксама нечыя радкі з вершаў.

Агульны настрой быў не выпадковы. Жанчына жыве адна. Жанчына гадуе дзіця. (Пагадавала ўжо дзяцей...) Жанчыне адной цяжка. А калі жанчына яшчэ і зусім маладая... Ёй цяжэй непараўнальна! І адзінае выратаванне ў яе (калі распятая яна лёсам на крыжы Паззіі) — вершы. Вершы! Яны рэжуць душу па-жывому. Але яны ж і нясуць ёй лекі.

О ты, хто падарыў
Мне толькі гrom і вецер,
Ты самы лепшы быў
З усіх, хто ёсць на свеце...

Ты шэптам шчыраваў
Па-над маёй маркотай...
Пайшоў. Адмаваў.
Адлетаў. Адлётаяў.

Няхай бяда прыб'е
Скразной слязоў вяховай —
Мая душа табе
Была невыпадковай.

...І гэтай Душы ("Сказаў: "Жыві адна") трэба было штодня спалываць сябе на папалішчы нязгаслага кахання, трэба было плакаць і спяваць вершамі. І вершамі жыць!

І гадаваць адной сына.

...Перагортваю Жэніны кнігі. Памногу разоў вяртаюся і перачытваю радкі, якія помню і люблю. Нешта, пэўна, блізкае і сугучнае знаходзіла, адчувала і яе душа на маіх уласных старонках.

"Мілая Алена Сямёнаўна, дай Бог здароўя, бо жаль наш несканчоны. Дзякуй лёсу, што ёсць Вы і Ваша глыбокае сэрца. Ваша творчасць!

Ваша Жэня Янішчыц".

Надліс на кнізе лірыкі "Пара любові і жалю". На фронтыспісе кнігі ў авале мілы яе партрэт. Не прыгажуня. Хутчэй — загадка. Нечым няўлоўным вельмі падобная на Цётку — Алаізу Пашкевіч-Кейрыс... (Ведаю, вельмі блізкую яе ўласнаму духоўнаму свету).

Жывучы ў гады замужжа ў Празе — адтуль, напэўна, займела яна непадкрэслены, нязмушаны шарм — еўрапейскі — ва ўменні апранацца і выглядаць заўсёды элегантна. Адтуль некалі — у свой яшчэ не самы безнадзейны юбілей — атрымала я, нечакана зусім, у Ялту і адметную паштовачку-візітку з нешматслоўным, сардэчным вітаннем. За подпісам: "Жэня—Сяргей"...

...У кастрычніку восемдзесят пятага года я лячылася ў "Прыдняпроўскім" (пад Рагачовам) санаторыі, і да мяне дайшла чутка, што ў Жэні вельмі цяжка захварэў сыноч. (Ці я не ведала, колькі важыць матчына пакута над хворым дзіцем?..) Ведаючы, што шчырае слова спагады і падтрымкі, калі і не паможа, то хоць гаюча павее на збалелае сэрца, я тут жа напісала Жэні ліст. А неўзабаве атрымала і ад яе адказ.

"Мілая Алена Сямёнаўна, добрага Вам здароўечка! Дзякуй Вашаму адзіўліваму шматпакутнаму сэрцу, дзякуй за ўсе харошыя пажаданні!

Сапраўды было жахлівае становішча: тры "хуткія дапамогі" за ноч... Яны нічым не дапамаглі, а потым яшчэ цэлыя суткі ў дзіцячай клінічнай бальніцы на Курасоўшчыне ставілі ўсё капельніцы і знімалі таксі-

коз, аж пакуль разліўся гной, і такім чынам быў устаноўлены дыягназ пры тэмпературы 40,5°!.. Божа, Божачка, думала, што не вытрываю! Адны толькі сцены і ведаюць мае галашэнне, мае малітвы. Маюся малітвамі-радкамі за здароўе сыночка. Павінна ж вымаліць, калі ёсць хто сардэчны на небе... Праўда, ён п'е ўжо морсік, бульён, можна кефір. Шчырую, як умею! І стомы мне няма пакуль што, хоць сутак колькі і не ела і не спала. Можна, потым хіба адчуецца. Але гэта не так страшна, абы Андрэйка хутчэй акрыяў. Цяпер у мяне толькі адно — падняць малага саколкі, выстаць, выжыць! Дасць Бог, і неўзабаве пасвеціць сонейка і ў нашу хату. Ці ж я настолькі правінілася перад Богам?"

...Перачытваю старонкі таго даўняга Жэнінага пісьма, і, здаецца, і сёння, як жываю, бачу яе, укленчаную перад сынавым ложкам, над спалатнелым любым тварышкам... Чую распачыны голас-маленне да дактароў, да Бога: "Выратуйце!.. Злітуйся, Усывышні, над маім сыночком!"

...Знямелая Муза нячутна пакідае бальнічную палату. Застаецца адна Маці. Самнасам са сваёй Любоўю, Надзеяй і Верай.

Вершы вернуцца да яе потым.

...Пра вершы Жэні Янішчыц пісалі і яшчэ напішуць. Іншыя.

Я ведала Жэню не толькі як Паэтэсу. Я ведала — Маці і Жанчыну.

Калі Жэня атрымала новую кватэру і пераехала ў белы, як чароўны карабель, дом — цераз Свіслач — нашы вокны глядзелі вочы ў вочы... Я і зараз, як прымоўкне, як суцішыцца тлумны горад, як упадуць і запалаюць у люстры Свіслачы прывідныя агні з вокан Жэнінага дома, я і зараз гляджу на іх са свайго акна і міжволі — каторы ўжо год — паўтараю адно і тое ж самотнае пытанне:

Жэня, Жэнечка, дзе ты!
Куды ты пайшла!..

Няма адказу.

ПАМЯЦІ
ЖЭНІ ЯНІШЧЫЦ

Вокны Жэні Янішчыц глядзяцца
у Свіслач...

Кожны вечар маўкліва гляджу я на іх.
Дзе твой позірк шчымылівы!
Твой голас крынічны!
Я і сёння не веру,
Што патух ён. Што сціх...
Што спатнуўся, зламаўся
Пад цяжарам лёсу
Малады, як павеў, лёгкі крок...
І ад плачу знямелі, старнелі нябёсы,
Нават сонца свой страціла зрок.
...А вясна зноў гукіе ў зялёных
абновах.

Свіслач гушкае хвалю усплэскам
вясла.

І плыве твой Радок.
І звініць тваё Слова!..
Жэня, Жэнечка, дзе ты!
Куды ты пайшла!..

Алена ВАСІЛЕВІЧ.

ВЫСТАВЫ

«НА ШЛЯХУ ДА ХРАМА»

Ёсць абраз каталіцкі, на якім словы: "Езус, веру Табе!" Перад ім звычайна моляцца. Пастаць Збавіцеля выступае з цемры; з-пад далоні, што прыкладзена да сэрца, льюцца струмені святла, быццам там дзівосны ліхтар. Свята ідзе насустрач, і цемра не паглынае яго.

Памятаю, як я быў зачараваны гэтым відовішчам у старым касцельчыку ў жмудзінскай глухмені на Ігналінскіх азёрах, калі апынуўся там у пясчотным узросце.

Блізка такое ж уражанне зрабілі на мяне карціны мастацкі Жанны Будэйка на выставе з назвай "На шляху да Храма". Яна адкрылася ў другім тыдні сакавіка ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Ніколі не бачыў твораў мастацкі і нават ніколі не чуў пра яе. Тым больш нечаканым сталася ўражанне. Карціны шчыльныя, але не замінаючы адна адной змяшчэнні ў невялікай зале. На іх — нашы старадаўнія святыні, разбураныя альбо адноўленыя ў Нясвіжы, Слоніме, Жыровічах; куток горада, звязаны з гістарычнымі падзеямі; сцэнка,

прасёлка альбо поле... Амаль у кожным творы знаходзіцца прасцота, ад якой ідзе святло.

Помнікі мінуўшчыны на карцінах мастацкі нясуць таямніцу. Аўтар, а разам з ёю і мы трымаем дыстанцыю, глядзім на іх з адлегласці, быццам не адважваючыся падысці бліжэй. Але не з прычыны страху, бо таямнічасць тая пагрозы не ўтрымлівае, але хутчэй з пачуцця павагі да спадарыні вежы ці іншага помніка. Прыязнасць адчуваецца паміж нерухомым манументам — будынкам, дрэвам, утаптаным гасцінцам — і мастаком, што шчыра над творам. Яны — узаемна прыцяглі, мастак і аб'ект яго ўвагі, але без ценю панібратства. Гэтка ж атмосфера даверу і зычлівасці прысутнічае ў зале, калі застаешся сам-насам з творамі.

У час адкрыцця выставы было шмат журналістаў, аматараў і прыхільнікаў творчасці мастацкі. З іх вуснаў ліліся словы падзякі і захаплення. Мастацтвазнаўцы ж адзначалі высокія прафесійныя вартасці, тым больш відавочныя ў такой найскладанейшай тэхніцы, як пастэль. Сапраўды, творы,

вельмі дакладныя ў малюнку, мяккія і вытанчаныя, зусім пазбаўленыя, так бы мовіць, салоннага лоску, маюць душу, пясчотную, дапікатную. Яны, на маё адчуванне, не прэтэндуюць на адкрыццё і гучную арыгінальнасць. Але ж арыгінальнымі ёсць, бо маюць індывідуальны мастацкі твар.

Апроч таго, творы гэтыя вельмі хораша пададзеныя: маю на ўвазе атачэнне — рамкі і паспарту. Гэтую дэталь не абмінулі знаўцы мастацтва. Названая нізка твораў, якія дэманструюцца цяпер у музеі, не так даўно было прадстаўлена ў Празе, у галоўным праваслаўным храме чэшскай сталіцы, і зрабіла, як сведчаць, вельмі добрае ўражанне.

Наша мастацка, спадарыня Жанна Будэйка (які ланцуг сугучаў — Матэйка, Дамейка!..) — маладая і прыгожая. У яе ёсць муж, верны дарадца і надзейны апякун, і двое чароўных дзетак, якія ўжо адкрылі для сябе свет фарбаў.

Нарадзілася мастацка ў Беразіно, што на Магілёўшчы-



не, але яе далёкія продкі паходзяць з-пад Карэлічаў і Навагрудка. Яе бацька, Аляксей Будэйка, таксама мастак, яе першы настаўнік малявання. Жанна скончыла мастацкую вучэльню імя Глебава ў Мінску, пазней яе настаўнікам быў жывапісец Алег Луцэвіч. Яна працавала ў аб'яднанні "Белкіна", спрабавала сябе ў анімацыйным жанры. Кажуць, яна вельмі здольны педагог, кіраўніца дзіцячай мастацкай студыі. З 1979 года Жанна Будэй-

ка ўдзельнічае ў выставах, групавых і персанальных.

Кажуць яшчэ, што спадарыня Жанна вельмі зычлівая і лёгкая ў сумоўі, без аніякае позы і ганарлівасці. А вось годнасці не губляе ніколі. Ахвотна паверу, калі скажучы, што вельмі руплівы анёлак пільнуе яе працу і сцеражэ яе дом.

Зьміцер КАЛІСТРА.

НА ЗДЫМКУ: Ж. БУДЭЙКА.
«Жыровічы. Званіца». 1997 г.

ЗАХАПЛЕННЕ

ВАЛОЖЫНСКІ АБСТРАКЦЫЯНІСТ

У Вілі Янкелевіча, інжынера Валожынскага пясгаса, а ў вольны ад працы час мастака, сваё све- таўспрыманне. Усе карціны, напі- саныя ім як у дачарнобыльскі перыяд, так і пасля, сцвярджае аў- тар, ствараліся пад уражаннем сноў. Абстрактныя вобразы сваіх начных бачанняў ён адлюстроўваў альбо фарбамі на палатне, альбо разцом у спецыяльна падобраных для гэтага кавалках дрэва. Апошнія свае работы Вілі Львовіч прысвяціў менавіта чарнобыльскай тэматыцы.

«Чарнобыль 2050 года», «Пей- жажныя замалеўкі» пасля аварыйна- га перыяду — гэтыя палотны раскрываюць не толькі ўнутраны свет мастака, але і раскаваюць аб яго перажываннях, развагах пра лёс свайго народа, роднага краю.

Карціна «Птушка Фенікс» — гэта сімвал адраджэння, чалавечай веры ў сілу розуму, перамогі гармоніі над хаосам. Ёсць у калекцыі В. Янкелевіча і карціны рэлігійна- напружанага характару, як, напрыклад, партрэт калгасніцы, нацюрморт «Астры» і іншыя, што гаворыць аб разнастайнасці форм яго мастакоўскага ўвасаблення.

Аўтар не выпадкова ва ўсіх сваіх работах выкарыстоўвае светлыя тоны. Ён як бы падкрэслівае гэтым, што прыгажосць не толькі цялесная. Свята — вось у чым спраўдана прыгажосць, сцвярджае мастак. Так вобразамі, яркай палітрай Вілі Львовіч паказвае свой шлях да гармоніі чалавека і прыроды. А пачаўся творчы пошук ісціны В. Янкелевіча яшчэ ў далёкія шасцідзятныя. Імкненне да самавыяўлення ў малюнку было ў яго яшчэ ў школьныя гады. Тады ён толькі адточваў майстэрства валодання алоўкам. Бачанне свету ў абстрактных вобразах прыйшло пазней, калі ён поўнацю сфарміраваўся як асоба. Вілі Львовіч успамінае, што ў тыя гады ён шчыра



верыў у камуністычныя ідэалы пабудовы грамадства, дзе сувязным звяном паміж людзьмі будзе гармонія чалавечых адносін. Але ў той жа час інтуітыўна разумеў, што ўся гэтая ідэя пабудавана на хлусні. Аднак слепа верыў і дазваляў сабе быць вінцакам вялікай машыны. Так, адгукваючыся ўсім сэрцам на заклік партыі «Усе на будоўлю веку», юнак едзе па камсамольскай пуцёўцы на будаўніцтва савецка-кітайскай чыгункі. Да гэтага часу ён беражліва захоўвае чырвоную кніжачку — камсамольскую пуцёўку. Не, не як сімвал веры ў тыя ідэі, а як напамінак пра маладосць. Тады ў Алма-Аце ён паступіў у мастацкі інстытут. Тады ж, праз год, атрымаў і першую агляду ад сістэмы — адлічаны за прыхільнасць да фармальна-мастацтва. Цяпер, раскаваючы аб гэтым жыццёвым эпізодзе, ён сумна ўсміхаецца. Што было, тое было, — фразы, вымаўляючы якую, чалавек нібыта скідае са сваіх плеч груз успамінаў.

Мастацкая майстэрня Вілі Львовіча — добры цагляны гараж, у якім некалі стаяў яго «жыгулёнак». Сёння ён увесь у стэлажах і дробных вырабах: драўляныя лыжкі, велікодныя яйкі, свяцільнікі. Заказаў у валожынскага ўмельца заўсёды хапае, амаль увесь горад ведае лесавода-лыжжар. Нехта нават папрасіў В. Янкелевіча выразаць лыжку ў чалавечы рост. Любіць Вілі Львовіч прайсціся па лесе, падыхаць свежым, настоеным на яловавы смале паветрам. Глядзіш — і знойдзецца якая-небудзь карчажына, якая тут жа будзе паднята, уважліва агледжана. Нешта прамільгне ў ёй ледзь улоўнае, і гэтага ўжо будзе дастаткова, каб мастак забраў яе з сабой.

Сяргей САБАДАШ.

НА ЗДЫМКАХ: Вілі ЯНКЕЛЕВІЧ і яго работы «Свята Нептуна» і «Чарнобыль 2050 года».

Фота Віктара СТАВЕРА.

У ДЗЯРЖАЎНЫМ КАМІТЭЦЕ
ПА СПРАВАХ РЭЛІГІЙ І НАЦЫЯНАЛЬНАСЦЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Адзін з галоўных накірункаў дзейнасці Дзяржкамтэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь — удасканаленне прававой базы ўзаемаадносін з беларусамі замежжа. У сувязі з гэтым Дзяржкамтэтам пачата распрацоўка праекта закона «Аб суайчынніках, якія пражываюць за мяжой». Гэты закон павінен юрыдычна замацаваць статус, правы і льготы суайчыннікаў, якія могуць прадастаўляцца ім беларускай дзяржавай.

Мы ўдзячныя старшыні праўлення культурна-асветнага таварыства «Уздым» у г. Даўгаўпілсе (Латвія) С. Валодзьку за ґрунтоўныя прапановы да праекта азначанага закона, дасланыя камітэту.

Зрабіць свой уклад у гэтую справу могуць усе жадаючыя. А ў пачатку ліпеня г. г. плануем запрасіць кіраўнікоў беларускіх арганізацый для абмеркавання праекта. Запрашаем да супрацоўніцтва.

Іван ЯНОВІЧ,
намеснік старшыні камітэта.

СА СТАРОГА КУФРА

ТУРАВА-
МАЗЫРСКІЯ СТРОІ

Турава-мазырскія строі — традыцыйны комплекс беларускага народнага адзення на Усходнім Палессі. Бытаваў у XIX — сярэдзіне XX стагоддзяў, пераважна ў Жыткавіцкім, Ельскім, Лельчыцкім, Мазырскім, Петрыкаўскім і Столінскім раёнах. Яму ўласцівыя разнастайнасць форм адзення, паліхромнасць і маляўнічасць вышыўкі гладдзю. Жаночы гарнітур меў 2 варыянты: кашуля, 2 фартухі, гарсэт (кабат), намітка; кашуля, андарак або спадніца, фартух, хустка.

Кашулю кроілі з прамымі плечавымі ўстаўкамі або з гесткай са стаячым ці адкладным каўняром. Буйнарапортны арнамент вышыўкі крыжыкам у чырвона-чорным каларыце кампанаваўся ў выглядзе папярочнай паласы ў верхняй частцы рукава (радзей на грудзях), асобнымі рапортамі размяшчаўся ў шахматным парадку пасярэдзіне рукава. У кашулях з гесткай арнамент частцей вышывалі гладдзю і кампанавалі ўздоўж лініі крою. Пераважалі раслінныя матывы — кветкі і лісце руж, ягады і лісце каліны, кветкі вярбіны, шыпыны; сустракаліся таксама стылізаваныя выявы птушак, геаметрычныя ўзоры. Фартухі-крыскі шылі з адной полкі андарачнай суконнай тканіны з гарызантальнымі вохрыста-чырвонымі паскамі (на падоле ўзорысты шляк тклі ў закладной тэхніцы). Белья фартухі шылі з 1—2-х полак палатна ці паркалю, аздаблялі вышыўкай гладдзю, карункамі, фальбонкамі. Андаракі найчасцей чырвона-малінавыя, затканія падоўжанымі бела-вохрыстымі палоскамі, або клятчастыя ці гладка афарбаваныя чырвоныя, зялёныя, блакітныя. Спадніцы шылі з цёмна-сіняга, блакітнага, чорнага саціну, саржы, шоўку, «шарсцянікі», каля падола аздаблялі 2—3 шлякамі нашывак пярэстых тасэмак, белых карункаў; прасавалі ў складкі. Гарсэты кроілі нахштат карот-



кага ліфа з серабрыстай або залацістай парчы, набіванага саціну, паркалю, шоўку, «шарсцянікі» (спераду паміж гарсэтам і поясам фартуха ўтваралася фальбона — напуск кашулі). На грудзях гарсэт аздаблялі нашыўкамі пасаў з рознакалерных тканін, карункавых тасэмак. Галаўныя ўборы жанчын — намітка, чапец, хустка — белая дамакатаная лянная ці паркалёвая, багата аздабленая гладдзю паліхромнага расліннага ўзору, махрамі, і фабрычная — чырвоная, сіняя, чорная.

Мужчынская кашуля была тунікападобнага крою з багата вышытай манішкай (арнамент геаметрычны ці раслінны), падпярэзвалі поясам. Нагавіцы шылі з палатна і сукна. Вопратку — казачыну, світу, кажух — аздаблялі нашыўкамі і аблямоўкамі з сукна ці саціну, фалдаваннем, вышыўкай, штапам.



Ён, вядома ж, не Сымон-музыка з аднайменнай паэмы Якуба Коласа, але ў другакласніка крычаўскай сярэдняй школы № 5 Руслана КЛІМЯНКОВА ўсё ж многа агульнага з гэтым літаратурным героем. Руслан таксама іграе на скрыпцы. І нядрэнна. Інакш не ўзялі б яго ў фальклорны ансамбль раённага Дома дзіцячай творчасці.

Фота Валерыя БЫСАВА.

Рэдактар
Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).



НАШ АДРАС:
220005, Мінск, праспект
Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15, 233-16-56,
213-37-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў,
матэрыялы якіх друкуюцца на старонках
«Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, зярстаная і адрэканавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77). Тыраж 1 835 экз. Індэкс 63854. Зак. 508. Падпісана да друку 30. 3. 1998 г. у 12.00. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.

Толас Радзімы

№ 14
(2572)

9 красавіка 1998 г.
Выдаецца з 1955 г.

Цана 1500 рублёў.

«МІС БЕЛАРУСЬ-98»



У Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Рэспублікі Беларусь прайшоў першы нацыянальны конкурс "Міс Беларусь-98". У ім прынялі ўдзел 20 дзяўчат з усіх абласцей нашай рэспублікі. Усе яны — студэнткі першай Нацыянальнай школы прыгажосці, якая працуе ў дзяржаўным харэаграфічным каледжы.

НА ЗДЫМКУ: Святлана КРУК стала "Міс Беларусь-98".
Фота Віктара ТАЛОЧКІ.

НА СКРЫЖАВАННІ ЛЁСАЎ

ДАЛАН АБ БЕЛАРУСАХ

Далан (адчайны, бесшабашны) — гэта псеўданім народнага пісьменніка Рэспублікі Саха (Якуціі) Васіля Якаўлева (1.IV-28—27.XI.96). Нарадзіўся ён у Чуранчынскім раёне Якуціі. Будучы студэнтам IV курса гістарычнага факультэта ЯДУ, 8 красавіка 1952 года быў арыштаваны органамі НКУС па так званай "справе Башарына". Пасля вызвалення з ГУЛАГА працяглы час працаваў чорнарабочым, а пазней галоўным рэдактарам часопіса "Чалбон". У 1979 годзе быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў ССССР, ён лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Саха, абраны правадзейным сябрам Акадэміі духоўнасці Рэспублікі Саха, аўтар гістарычных раманаў "Глухі Вілюй" і "Тыгын Дархан", шэрагу аўтабіяграфічных твораў, дзе апісваў, між іншым, і свае сустрэчы з беларусамі, якія, пэўна, будуць цікавымі і беларускаму чытачу.

УНУТРАННЯЯ ТУРМА

Унутраныя турмы — не агульныя турмы для зняволеных, а як бы дадатковыя — пэўна меліся ў кожным горадзе пры органах МДБ. Якуцк не быў выключэннем з правілаў. Гаварылі мне, што нібыта пасля смерці Сталіна і суда над Берыяй гэта турма па патрабаванню былых рэпрэсіраваных была спалена, а пажарышча знішчана бульдозерамі. Бог яго ведае. А можа, проста гас-

падару ўнутранай турмы, які "захварэў" пры Хрушчове і які ўзначальваў усяго толькі аддзел Савета Міністраў, не па рангу было мець такія ўстановы. Зараз на гэтым месцы стаіць ці то склад, ці то гараж нейкага прадпрыемства...

Трэба было захаваць унутраную турму горада Якуцка, ператварыць яе ў музей, каб усе ведалі, дзе і хто сядзеў, пакутаваў, паміраў, як і хто катаваў, дапытваў, забіваў, каб яно не паўтарылася.

Не ведаю, калі была пабудавана ўнутраная турма. Гэтага нізкага непрыкметнага будынка не бачна было з-за высокага плота. Ён быццам стараўся як мага менш кідацца ў вочы, каб тыя, хто праходзіў міма, не маглі нават западозрыць, што за гэтымі сценамі робіцца нешта кепскае. Хаваўся ён у самым цэнтры горада, як страшная хвароба, якая спакваля раз'ядае арганізм і тоіцца да пары да часу. Нягледзячы на сваю вонкавую нязграбнасць, унутраная турма была на рэдкасць умяшчальнай. Камер было каля пяцідзiesiąці, але ў іх пакутавала мноства людзей. Акенцы былі забіты жалезнымі кратамі і аснашчаны звонку аканіцамі — "наморднікамі", каб зняволеныя не маглі бачыць, што адбываецца па той бок, у двары, на вуліцы. Доўгі калідор быў засцелены мяккай дарожкай, што з'ядала крокі наглядчыкаў, якія падкрадваліся да дзвярэй і заглядвалі ў "вочка". Галоўная задача тых, хто наглядаў, зводзілася да таго, каб не даваць спаць знясіленым ад бяссонніцы вязням. Неслухаў каралі карцарам. Нары ў камерах былі пазбаваны намертва, каб іх нельга было зламаць, і папрыкручваны да сценаў. Дзверы абабіты жалезам. Праз "кармушку" падавалі суп з фасолі, прасяную кашу, чорны хлеб. У турме дазвалялі размаўляць толькі шэптам. У ёй усё прыгнэ-тала чалавечы дух.

(Заканчэнне на 5-й стар.).

РЭФОРМА ПЕНСІЙНАГА ЗАБЕСПЯЧЭННЯ

СТАРАСЦЬ НЕ РАДАСЦЬ

Вынікі эканамічных рэформ апошніх гадоў адбіліся, у першую чаргу, на ўзроўні жыцця больш чым 2,5 мільёна беларускіх пенсіянераў. Нядаўна распрацаваная рэформа пенсійнага забеспячэння заклікана дапамагчы выправіць гэтае становішча.

Сёння праграмамі пенсійнага забеспячэння ахоплены каля 26 працэнтаў насельніцтва краіны. Акрамя таго, сістэма пенсійнага забеспячэння з'яўляецца аднаю з найважнейшых інтарэсаў таксама і тых, хто, удзельнічаючы ў яе фінансаванні, "зарабляе" сабе будучую пенсію.

Нягледзячы на ўзрастаючыя расходы на выплату пенсій з Фонду сацыяльнай абароны, стан пенсійнага забеспячэння ўяўляе сабой адну з найскладанейшых і найважнейшых сацыяльна-эканамічных праблем. Каля 80 працэнтаў страхавых узносаў, устаноўленых для пераважнай колькасці наймальнікау на ўзроўні 35 працэнтаў фонду аплаты працы, накіроўваецца сёння непасрэдна на пенсійнае забеспячэнне. Аднак гэтых сродкаў, а таксама адлічэнняў працуючых у памеры аднаго працэнта заробку яўна недастаткова для выплаты пенсій у памерах, якія б задавальнялі мінімальныя патрэбы пажылога чалавека, хаця ў рэспубліцы перыядычна павышаюцца памеры пенсій (у мінулым годзе — 8 разоў, у 1998 годзе — двойчы), пытанне аб узроўні пенсійнага забеспячэння па-ранейшаму застаецца праблемным.

Пенсійная сістэма ў Рэспубліцы Беларусь, як і ў большасці краін свету, дзейнічае на размеркавальнай аснове. Гэта азначае, што сабраныя страхавыя ўзносы, якія плаціць работадаўцы і грамадзяне, расходуюцца на выплату бягучых пенсій у даны адрэзак часу. У сваю чаргу, аб'ём бягучых страхавых паступленняў, якія накіроўваюцца на фінансаванне выплаты пенсій, залежыць, па-першае, ад узроўню зароботнай платы занятых у эканоміцы, па-другое, ад колькасці занятых у эканоміцы і, па-трэцяе, ад тарыфу страхавых узносаў.

Менавіта нізкі ўзровень аплаты працы сёння працуючых непазбежна прыводзіць да такога ж нізкага ўзроўню пенсійнага забеспячэння, бо асноўным фактарам, які вызначае магчымасці фонду сацыяльнай абароны насельніцтва для фінансавання расходаў на выплату пенсій, з'яўляецца фонд зароботнай платы прадпрыемстваў і іншых суб'ектаў гаспадарання.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

АНДРЭЙ ТАКІНДАНГ — ПАЭТ, МАСТАК І ШЧЫРЫ ЧАЛАВЕК

БЕЗ ШЧАСЦЯ ЖЫЦЦЯ НЯМА

Андрэй Такінданг — Асоба, хаця мае толькі 15 гадоў ад нараджэння. Ён паэт і мастак, і не толькі таму што мае здольнасці да паэзіі і малявання. У яго ёсць свой погляд на свет, на жыццё і ўласнае стаўленне да таго, што наўкола.

Такое шчасце — жыццё-калеца. Але без шчасця жыцця няма. Вялікі розум — гэта добра. А лепш яшчэ й вялікая душа. Маці Андрэя — беларуска, бацька — афрыканец. У захапленні ад та-

ленавітага хлопчыка "Настаўніцкая газета" пісала, што Андрэй — грамадзянін Беларусі па сваім светапоглядзе, мове, адданасці, грамадзянін па спадчыне, якую адчуў той кропелькай крэўнасці, што ўвабрала афрыканскі агонь і славянскую задумнасць.

Андрэй вучыцца ў Мастацкім ліцэі імя Ахрэмчыка. У яго там многа сяброў, пра якіх ён адгукаецца

(Заканчэнне на 8-й стар.).

